

YEDİ VADİ VE DÖRT VADİ

(HZ. BAHAULLAH)

ADANA 1985

Bu eserin Almanca aslından Türkçeye çevirisinde büyük emeği geçen Atilla Bağcuvan'a teşekkürü borç biliriz.

İÇİNDEKİLER:

ÖNSÖZ

GİRİŞ

Arayıcının Yolu (Yazan: R.L. Gulick)

YEDİ VADİ

DÖRT VADİ

NOT Kur'an-ı Kerim ayetleri Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk'ün 1997 yılı basımı Türkçe Çevirisi'nden alınmıştır.

ÖNSÖZ

Hiz. Abdülbaha tarafından Bahaî Dini'nin Velisi olarak atanan Hiz. Şevki Efendi'nin sözlerine göre; Hiz.Bahaullah'ın eseri Yedi Vadi, O'nun büyük mistik ve şairane hitabını içeren bir makale olarak addedilebilir.

Eser, Hiz.Bahaullah'ın Süleymaniye dağına çekilmelerinden az sonra ve Emrin 1863'de açıklanmasından kısa bir müddet önce meydana gelmiştir. Bu yazının dış çerçevesi, Sufi felsefesi taraftarı olan ve o zaman Bağdat'ın kuzeyindeki Hanıkayn'da yaşayan Şeyh Muhiddin'in sorusuna cevap teşkil etmektedir. Bu, İslamiyet içerisinde ve başlangıcı 9. yüzyıla kadar uzanan mistik bir tarikattır. Sufiliğin ana hedefi, Allah'a yakınlık olarak görülür. Bu yakınlığa varmadaki araçlar; dua, derin düşünce, vecd ve temaşadır. Panteistik bir düşünce mahsulü olan sonsuzlukla tümenden bir birlik, kişisel benliğin ilham yoluyla unutulmasıyla idrak edilmekte ve mantıksal güçler olmaksızın, sevgi ateşinin hissedilmesi ön plana çıkmaktadır. Yüzyıllar boyunca gelişen ve tespit edilen terminolojiyi, yüksek Sufi öğretilerini işleyen özel okulların teşviki ve açılışları takip etmiştir. Bu okullardan bazılarında, din ve özellikle dini kanunların olmaması halinde de, ruhani hedeflere ve doğru yola varılacağına inanılmaktaydı. Buna rağmen, onlar yalnız vicdanlarının sesi doğrultusunda yol buldular. Onlar için tümsel birlik vasıtasıyla Allah görünmekte ve O'nun tek tek insanlar içerisindeki varlığı, zuhur eden Elçilerin ve Onların kanunlarına göre gidiş yolu seçme yetkisi vermiştir. Daha kuvvetle din üzerinde ve özellikle İslami yönde gelişmiş Sufilik, 13. yüzyıl başları ile 17. yüzyıl sonları arasındaki devrede en yüksek meyvelerini vermiş ve özellikle şiir sahasında ön plana çıkmıştır. Mistik Allah arayışı, şiir elbisesiyle donatılmış ve öğrenilmesi geçerli sayılmıştır. Sufiliğin bu şekli, Batı ülkelerinde de tanınmış bulunan Celaleddin Rumi (Mesnevi), Sadi Muslihuddin (Gülistan) ve Hafız (Gazel Şiirleri) için çok verimli ilham kaynağı olmuştur.

Şeyh Muhiddin, Hiz.Bahaullah'a yöneltmiş olduğu soruda, evvelki Sufi şairlerinden Feridun Attar'ın (ölümü 1230) tanınmış eserini konu etmektedir. Bu Nişabur doğumlu yazar, ünlü eseri Mantikut Tayr'i (Kuş Dili) 1180 tarihinde yazmıştı. Bu mecazi eserde, normal bir kuşun, ateşte öldükten sonra kıyamette ölümsüz nura dönüşen Anka kuşunu arayışı tasvir edilmektedir. Burada aşağıdaki yedi vadi sıralanmaktadır; Arayış, Sevgi, Bilgi, Kendinden Geçme, Birlik, Hayret ve Tamamen Yok Olma... Kuşun ve Anka'nın birliği için temel unsur olarak, sevgi, sabır ve feragat istenmektedir. Kuşun bu arayışı, Sufi Allah arayıcılarının Allah'ın Birliğinin temeline giden yolculuğuyla karşılaştırılmaktadır.

Hiz.Bahaullah, eserinde adı geçen şiirdeki gidiş yolunu ve birkaç temel düşünceyi esas almış ve bunu, arayan kişinin yaratılışının gayesine varabilmesinden önce geçmeye mecbur olduğu aşamalar olarak tanımlamıştır.

Yedi Vadi'de, Hiz.Bahaullah ne zaman ve ne de mekâna bağımlı olmayan Tanrısal gerçeğe şahadet etmektedir. Bu esnada kapalı manalar açıklanmaktadır ki, bunlar geçmiş tüm dinlerde en son ve en yüksek hedefler olarak tanımlanmışlardır. Bu dünyevi varlık mertebelerinde bulunmayan ve sadece feragat, kendini adama ve cesaretle varılabilecek bir padişahlık tasvir edilmektedir.

Hiz.Bahaullah, Allah'ı arayanın bu En Yüce'nin yanına sadece O'nun bu zaman devresi için gönderdiği ilahi mesajı ve düzenlemelerini takip etmekle varılabileceğini önemli bir öğreti olarak tespit etmektedir. İnsanın, ruhunun sınırlılığı sebebiyle, Allah ile kişisel bir birleşmesi hiçbir zaman mümkün olamayacaktır. Ancak insan ne kadar alçak ve önemsiz bile olsa,

melekuti gerçekleri yaşamında yansıması halinde, O'na yaklaşma iznine sahiptir. Allah'a varmaya çalışan kişinin, sadece O'nun elçilerine gerçek bir ruh ve sadakat göstermesi halinde YEDİ VADİ ona, En Yüce'ye giden yolda melekuti bilgi ve insani mükemmelliği öğretmede yardımcı olabilecektir.

Dört Vadi, Hz.Bahau'llah'ın biraz daha sonra, yine Bağdat'ta kaleme aldıkları mektup şeklinde bir eserdir. Bu, Kerkük şehrindeki mübelliğlerden Şeyh Abdurrahman'a atfen yazılmıştır.

Aynen Yedi Vadi gibi, bu eser de Sufiliğin düşünce dünyası ile ilişkilidir. Hz. Şevki Efendi, bu eserin diğerlerinin yanı sıra, huzur yuvalarından dökülen ebedi yaşam kaynağını arttırdığını, ruhları sarsıp uyandırdığını ve inananların karakterlerini değiştirdiğini vurgulamaktadır. Ruhun, Allah'ın yakınına varışında geçmek zorunda olacağı dört aşama gösterilmektedir. Bunlar, dört özellikle tasvir edilmiş olup Allah'ın isimleriyle adlandırılmıştır ki, böylece bunlar Allah'ın arandığı her vadede en yüksek hedef olarak görünmektedir. Özlenen, Övülen, Cezbeden ve Sevilen... En sonunda, insanlık hizmetinde ilahi düzen anlamında mesaj getiren O Yüksek Varlıklara kendini adama ve tamamen Allah'a teslim olma yer almaktadır.

Hüseyin Ali, devrin önde gelen asil ve zengin bir ailesinden gelmekteydi. Devlet kadrosunda parlak bir gelecek kendisini bekliyordu. Ancak O, güncel politika ve dış güçlerle hiç ilgilenmiyordu. O'nun zenginliği bu dünyadan değildi. Çevresinin lüks yaşamına sırtını çevirerek kendilerini Hz.Bab'ın Emrine adadılar. Tabii ki, bu sırt çevirmenin Kendileri ve sevdikleri için acı bir sonuç doğuracağını biliyorlardı. Kader Kendilerine ilk sillesini 1852 Ağustos'unda Tahran'daki Siyah Çal (Kara Delik) zindanına atıldığı zaman vurmıştı. Bu toprak altındaki zindanda, hırsız ve katillerin arasında, hayatları boyunca vücudunda derin izler bırakan ağır zincirler altında; pislik, korku ve acılı karanlık içerisinde Hz.Bahau'llah'ın vahiyleri doğdu. Bir gece En Yüce Ruh rüyasında görüldü ve her taraftan şu sözler işitildi; "Gerçekten biz Seni, Sen ve Senin kaleminle muzaffer kılacağız. Sana karşı olan şeylere üzülme ve korkma, çünkü Sen emniyet içerisinde. Çok geçmeden Allah dünya hazinelerini açığa çıkaracak, Allah'ın kalplerini canlandırdığı ve O'nu tanyanlardan oluşan insanlar Senin isminle ve Seninle Sana yardımcı olacaklardır."

Hz.Bahau'llah, 1853 Ocak ayında ailesiyle birlikte İran'dan sürgün edildiler. Sürgün yeri olarak Bağdat'ı seçtiler. Seyahat kış ortasında, Kirmanşah üzerinden dağlık bölgeyi takip ederek, Dicle'nin batı yönündeki şehre yapıldı. Ülkede yıllar geçiyor, Hz.Bahau'llah'ı görmek isteyenlerin sayısı artıyor ve birçok bilgili kişi Kendilerini ziyaret ediyordu. Kendileriyle nehir kıyısında yürüyor ve O'nun görüşlerini araştırıyorlardı.

Dicle kıyısındaki bu gezintilerde ve o günlerin bir tanığı olarak kalmış bir camideki dinlenme saatleri esnasında, Hz.Bahau'llah "Saklı Sözler" i (dinin esaslarını özetleyen harikulade mısralar) kaleme aldılar. İkan Kitabı O'nun Bağdat'ta yazmış oldukları en önde gelen eserlerindedir. Bu kitap, süregelen Allah'ın Elçiliği hakkındaki öğretileri konu almaktadır ki, buna göre Peygamberler, Allah'ın Sözlerini insanların ihtiyaçlarına göre ve anlama kabiliyeti ölçüsünde açıklamaktadırlar. O'nun etkisi, İran ve Osmanlı hükümdarlarınınkinden daha büyüktü. O'nu anavatanından daha da uzaklaştırmaya karar verdiler.

21 Nisan 1863'de Hz.Bahau'llah ikamet ettiği yerden ayrıldılar, Dicle nehrini geçtiler ve çadırlarını Cennet Bahçesi (Rızvan) olarak isimlendirdiği bahçede kurdular. Burada,

Kendisine inananlara, Hz.Bab'ın haber vermiş olduğu ve tarihin başlangıcından beri beklenen adalet ve dürüstlük çağını başlatacak olan Allah Elçisinin Kendisi olduğunu açıkladılar.

O'nun sürgün yolundaki diğer durakları İstanbul ve Edirne idi ki burada Hz.Bahaullah mesajını açıkça ilan ettiler. Edirne'de iken krallara mesajlar gönderdiler. Doğu ve Batının hükümdarlarını, Allah'a itaat etmemeleri halinde çöküşlerinin kaçınılmaz olacağı konusunda ikaz ettiler. O'nun en güçlü düşmanlarından Nasrettin Şah, hükümetinin yıldönümü arifesinde öldürüldü. Osmanlı sultanı Abdülaziz de, 1876'da bakan ve generallerin yaptığı bir darbede haremde katledildi.

Nihayet, Hz.Bahaullah, 1868'de eski harp suçlularının bulunduğu hapishane şehri Akka zindanına sürgün edildiler. Bu kirlili ve bulaşık kara parçasının kötü iklimi, O'nun orada bulunmaları esnasında iyileşmeye yüz tuttu. Orada, o kutsal arazide, Kendilerinin En Kutsal Kitabı olan "Kitab-ı Akdes"i yazdılar. Bu nizamnameleri içeren eserinde, O eski dinlerce belirlenen yasakları değiştirmekte, zorunlu ibadet şekillerini düzenlemekte, yeni bir takvim, oruç ve bayram günleri tespit etmekte ve iftira, avarelik ve hayvanlara karşı zulmü yasaklayıcı hükme bağlamaktadırlar. Kitap, esrarın kullanımını ve içkiyi (bilimsel gayeler dışında), ayrıca köleliği, dilencilik, inzivayı ve kumar oyunlarını yasaklamaktadır. Tek eşlilik emredilmekte ve bir vasiyetnamenin yazılması görev olarak belirlenmektedir. Her Bahaî, içinde yaşadığı hükümete itaat etmek durumundadır. Bahaî meziyetleri arasında temizlik, iffet, güven, misafirperverlik, nezaket ve adalet duygusu özellikle belirtilmektedir.

Hz.Bahaullah'ı Batıdan ziyaret eden tek kişi Cambridge Üniversitesi'nden Prof. Edward G. Browne olmuştur. Ziyaret 1890 yılında gerçekleşmiştir. Browne'nin notlarındaki bir cümle, onun bu ziyaretten edindiği izlenimin derecesini ölçmeye yetmektedir; "Kralların bile kiskanabileceği ve imparatorların hayran kalabileceği bir sevgi ve bağlılık temsilcisinin karşısından saygıyla eğilirken, kimin yanında bulunduğumu sormaya lüzum yoktu."

Hz.Bahaullah 1892 yılındaki vefatından önce yazmış oldukları vasiyetnamesinde, oğlu Hz.Abdülbaha'yı öğretilerini açıklamakla yetkilendirdiler. Hz.Abdülbaha'nın esas adı Abbas Efendi idi. Hz.Bab'ın 22 Mayıs 1844'te gece yarısından önce Şiraz'da açıklamasını yaptıkları akşam doğmuştu. Mahpusluk ve sürgünlükleri babasıyla paylaştılar. Daha çocukken, Kur'an'dan bir ayeti tefsir etmeye davet edildiler. Büyük ustalıkla bir edebi eser yazdılar.

Hürriyetine kavuşmuş olduğu kısa zaman içerisinde, Hz Abdülbaha 1911'den 1913'e kadar, Mısır'a, Avrupa ve Amerika'ya seyahat ettiler. Üniversitelerde, kiliselerde ve kulüplerde birçok dinleyici kitlesi önünde konuşmalar yaptılar. Birçok önde gelen kişiler O'nun huzurunda bulunmayı istediler. Stanford Üniversitesi rektörü, önemli bilim adamlarından Prof. Dr. David Star Jordan şöyle diyordu : " O mutlaka Doğuyu ve Batıyı birleştirecektir, çünkü O mistik yolu fiilen adımlamaktadır." Amerikan hükümetinin yüksek memurlarından biri Kendilerinden bir tavsiye istemişti ve Hz. Abdülbaha ona şu tavsiyede bulundular; "Karakterinizin bir dünya vatandaşı gibi yardımsever olması ve ülkenizin hükümet sistemi federalizm prensibine dayandığından, bunu dünya milletleri ve ülkeleri arasında mevcut ilişkilerde de uygulamanız suretiyle, ülkenize en iyi bir şekilde hizmet edebilirsiniz." California Sacramento'da 1912'de yapmış oldukları konuşmada 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın çıkacağını önceden haber verdiler ve Dünya Barışının ilk direktiflerinin bu ülkede kurulması arzularını da ifade ettiler ki bu daha sonra Birleşmiş Milletler doktrini olarak imzalanmak suretiyle gerçekleşmişti. Hz.Abdülbaha'nın Amerika'da özellikle takdir ettikleri şey, hürriyetti. Amerika'nın tüm ülkeler için ruhani kılavuz olacağı öngörüsünde bulundular.

Uluslararası barış ve genel refah için uzun yıllar süren hizmetlerinin takdiri olarak İngiliz hükümeti tarafından Hz.Abdülbaha'ya 1920 Nisan'ında Hayfa'da şövalyelik nişanı verildi. Müteakip yılın Kasım'ında da vefat ettiler. Dr. E.J. Esslemont, Hz.Abdülbaha'nın anısına şu övgüyü yazıyor; "O, modern yaşamın aceleci ve maddi refah için sürdürülen savaşı içerisinde dahi, tüm Peygamberlerin insanlardan istemiş olduğu yaşamı, Allah'a ve insanlığın hizmetine adamanın mümkün olduğunu göstermiştir."

Bahaîler, Allah'ın vaat etmiş olduğu daha büyük bir Antlaşmaya ulaşma yolundaki kılavuz ağaçlar olan İlahi Elçilerin sürekli gönderileceğine inanmaktadırlar. Küçük bir Antlaşmadaki her Allah Zuhuru, Hz. İsa'nın "İnananlara bütün gerçeği açacak" olan Gerçeğin Ruhunu'nun gelişiyi ilgili kehanetinde olduğu gibi, kendinden sonra gelecek Allah Elçisini önceden haber vermiştir. Dinler tarihinde ilk defa Hz.Bahaullah'ın kendileri ve kendilerinden sonra gelen Hz. Abdülbaha vasıtasıyla bu Antlaşmalar evrensel bir toplum ve idare düzeni şekliyle şekillendirilmiştir.

Bu inancın temel prensibi, Allah'ın Bir'liği ve insanlığın birliğidir. İdrak (algı), Allah'ın insanlara en büyük bağıdır. O'nu arayış, serbest ve engelsiz olmalıdır. Din ve ilim insanlığın refahı için ortak etki yapmalıdır. Aksi takdirde din hurafeye ve bilim de Frankeştayn uğursuzluğuna dönüşür. Bir dünya lisanı demokratik tarzda seçilmeli ve dünyadaki tüm okullarda, ana lisanın yanı sıra öğretilmelidir. Kadınlar, erkeklerle eşit hakka sahip olmalıdır. Kin ve garaz besleyen, ülke, ırk, din ve sınıf ön yargıları bertaraf edilmelidir. Din gerçek bir sevgi ve tolerans kaynağı olmalıdır. Fakirliğin bertaraf edilmesi, sadece paylaşım sorunu değildir. Bu, tüm insanların iyi niyetleriyle ilgili ruhani bir problemdir. Herkes için iş olmalı ki, böylece işsiz fakir ve işsiz zenginler olmasın. Topluma hizmet ibadettir. Namuslu bir iş, Allah'a hizmetle aynı seviyeye çıkarılmaktadır. Hz.Bahaullah, çok önceden harp araç ve gereçlerinin sınırlanması lüzumunu vurgulamıştır. Uluslararası sorunlar ve çekişmeler bir dünya mahkemesince karar bağlanmalıdır. Ve bu kararın bağlayıcı olması ve geçerliliği, uluslararası bir güce dayanmalıdır. Bu güç adalete hizmet etmelidir. "Hazret geldi! İsa, Baba'nın Ulûhiyetiyle geri döndü." Bu, Bahaî Dini'nin en yüksek prensibini ve iddiasını taşımaktadır. Bununla ilgili hangi kanıtlar getirilmektedir? Eğitimsiz akıl, sembolleri gerçekmiş gibi anlıyor ve şairane gerçeği fiili gerçekle karıştırmaktadır. İsraililer, Hz İsa'yı tanımamakta ısrar etmişlerdi. Çünkü onların bekledikleri, Mesih'in bilinmeyen bir yerden gelmesi, elinde bir kılıç olması ve İsrail'i Romalıların baskısından kurtarmasıydı. Bunlar yerine gelmemişti. Geleneksel tahayyül; "her göz O'nu görür" vaadi, o zaman ki bilinç ışığında, Dünyanın düz bir yer olduğu fikrine dayanıyordu.

Hz.Bahaullah için kanıtlar, O'nun öğretileri olup, insanlardan alınmamıştır. O'nun öngörülleri gerçekleşmiştir. Öğretileri evrensel Bahaî Topluluğu'nu meydana getirmiştir ki, o toplulukta kin, sürekli sevgiye dönüşmüştür. Hz.Bahaullah'ın dünya düzeni, Hıristiyanların Yeni Kudüs diye dua ettikleri, Allah'ın Padişahlığıdır. Harf ve sembollere inanan değil, "adalete susamış", "bekleyen kullar" söz konusudur. Yeni bir dünya uygarlığının kurucuları olma ve bunu kalplerde yeşertme çağrısında bulunmaktadırlar.

Bahaîler, kalplerindeki bir değişikliğin; kelimenin tam anlamıyla biricik gayenin insanlığa sürekli barış ve adalet getirecek olan bir değişiklik olduğunu bilmektedirler.

Yedi Vadi, Hz.Bahaullah'ın meydana getirdiği mistik alandaki eserlerin doruğu olarak kabul edilebilir. Bu kısa, fakat derin anlamlı ve ruh zenginliğiyle yüklü eser, Hanikayn'lı yazar Şeyh Muhiddin'in sorularına cevap olarak ortaya çıkmıştır. Açıktır ki, kadı, bir talebe idi ve 1200 yıl önce İslam'dan çıkmış olan mistik Sufi felsefesinin bir taraftarıydı. Sufiliğin hedefi, derin

düşünce ve dua, tefekkür ve vecd ile Allah Huzuru'na varmaktır. Ruhani ilerleyişteki aşamaları göstermek için özel bir kavram dünyası geliştirilmiştir. Bazı Sufiler, Hz. Muhammed veya diğer Peygamberlerin yardımı olmaksızın Allah'a varılabileceği fikrine sahiptirler. Bu görüş, onları doğal bir sonuç olarak, dini düzenlemelerden serbestlik ve büyük ölçüde iman edenlerin vicdanlarından daha güvenilir bir vicdani kılavuz iddialarına kadar vardırırdı. Büyük mistiklerden Celaleddin Rumi ve El Gazali bu teoriye karşı çıktılar ve insanın ancak ve sadece gönderilen Allah Elçilerinin kurallarına itaat etmeleri halinde Allah'ın huzuruna erişilebileceğini teyit ettiler.

Şeyh Muhiddin, şüphesiz 12. yüzyılda yaşayan büyük İranlı Sufi Feridun Attar'ın yazılarına aşinaydı. Attar'ın kendine yakışan bir adı vardı, zira filozof olmadan önce parfümeriyle uğraşıyordu. En tanınmış eseri, "Mantikut Tayr" (Kuşların Dili) idi. Burada ruhun, Yedi Vadi içerisindeki seyahati tasvir edilmişti. İstek, Sevgi, İdrak, Arınma, Birlik, Hayret ve Yokluk... Hz. Bahauallah benzer fakat hiçbir zaman aynı olmayan örneklerle Farsça Yedi Vadisi'nde ruhun kendi varlığının gayesindeki amaca yönelik gelişmesindeki yedi aşamanın anlamını ifade etmektedirler. Hz. Bahauallah bu eseri Süleymaniye'ye yakın dağlardan Bağdat'a döndükten sonra yazmışlardı. Konu esas itibarıyla zamansızlık ve mekânsızlıktır, dinin iç gerçeğini işlemektedir. Kurulmuş tüm dinlerde, ruhani gerçek aynıdır ve inancın temel direğini teşkil etmektedir. Kendi Emri hakkında Hz. Bahauallah şöyle buyuruyorlar: "Bu, başlangıcı olmayan başlangıçtan, sonu olmayan sonda kadar değişmez Allah Emri'dir." Hz. Bahauallah'ın toplumsal öğretileri, 20. yüzyıl ve devam eden nesiller için gerçekten uygunluk taşımaktadır. Açıktır ki, onlar geçmiş kültür değerlerinden ve din sistemlerinden ayrıdır. Ancak, Yedi Vadi, bu dünyanın zenginliğini konu almamakta ve temelde, Bağışlayıcı ve Cömert Allah'ın tasvirinde söylenenlerden veya Hz. Muhammed'in ifadelerinden farklılık göstermemektedir.

Yedi Vadi, günümüzün Allah Elçisi'nin mesajına kulak vererek Allah'ın huzuruna giden yolu öğretmektedir. Normal veya olağanüstü olan bir insan dahi, hiçbir zaman bir Hz. İsa olmayı ümit edemez. Ne kadar uğraşsa da, boyunu uzatamaz. Bir devdikenini incir meyvesi veremez. Hiç kimse Allah'ın varlığıyla kendisinin eşit olduğunu iddia edemez. Çünkü kimse sonsuz güç, idrak ve bağışa sahip değildir. Ancak kökeni ne kadar alçak olursa olsun, her insan Allah'ın özelliklerini edinebilir. Şöyle ki, kendisini O'nun Elçileri vasıtasıyla getirilmiş ve Onların varlığına yansımış Kanunlara ve Allah'ın kelimelerine adar. Mistik arayışın amacı Allah'ın huzuruna ulaşmaktır. Buna eren kişi zamanın Elçisini tanır, O'nun kutsal nitelikleriyle bezenerek emirlerine boyun eğer. Zira bunlar, sevgilisine yaklaşmasını sağlar. Böyle bir insan Allah'a benzediğini hiçbir zaman iddia etmez, yaptıkları daha çok kendisi hakkında hüküm verdirir. İran'da, oğluyla birlikte dua için toplanmış büyük bir kalabalığın bulunduğu bir bahçedeki adamın hikâyesi akla geliyor. Dua bir saat sonra bittiğinde çocuk etrafına bakınır ve görür ki, ibadet edenlerin birçoğu dua ile değil uyku ile meşguldür. Babasına sorar; "Biz dua edeceklerine uyuyanların hepsinden daha iyi değil miyiz?" Baba sessizce cevap verir; "Eğer bu soruyu sormasaydın, daha da iyi olabilirdin."

Birlik Vadisi'nde, Rumi'nin Hızır hakkındaki mısraları Kur'an'da (Sure:18: 59-81) Hz. Musa'nın kılavuzlanma isteğiyle eşlik ettiği İlahi Elçi hakkındadır. Hızır'ın delik açtığı bir gemiye binerler. Hz. Musa buna hayret eder ve "adamlarımı batırıp boğmak için mi gemiye delik açtın" der. Daha sonra Hızır açıklar: "Gemi fakir insanlara aitti, bunlar denizlerde çalışıyorlardı ve peşlerinde her gemiyi kaba güçle ele geçiren bir kral vardı. Onun için hasar vermek istedim." Bu açıklamanın iki anlamı vardır. Birincisi, yaratıkların Yaratıcının işlerini kendi hatalı ölçekleriyle ölçmemeleri gerektiği ve ikincisi de, Kutsiyet Göğü'nden gelen bir felaketin, şefkat ve inayet dolu olabileceğidir.

Hayret Vadisi'nde, Sana-i'nin mısralarıyla eksiksiz bir aklın bile Allah'ın sözlerini kavrayamayacağı konu edilmektedir. Şair, bir örümceğin ağıyla bir Anka kuşunu yakalayıp yakalayamayacağını sorar. Yaklaşık bin yıl kadar yaşayan efsanevi Anka kuşu sayısız milletlerin ilahiyat biliminde büyük rol oynamaktadır. Buna göre, kuş yalnız yaşamaktadır ve flüt biçiminde 100 delikli bir gagası vardır. Her delik açıldığında kuş kendisine bir odun yığını hazırlar ve acıklı bir şarkı söyleyerek tüyleriyle ateşi yakar. Ateş son kıvılcımına kadar yanar ve daha sonra mucizevî olarak, külden yeni bir Anka kuşu ortaya çıkar. Bahaî Dini'ni Velisi Hz. Şevki Efendi bu konuya yönelik bir soruya cevaben yaptığı açıklamada Anka kuşunun "Allah'ın Elçileri ile bir ilgisi olmadığını, fakat ölümsüzlük veya yok oluş yüceliğini dile getirmede şair diliyle kullanıldığını" söylemektedir.

Yedi Vadi'nin içeriği ancak o kültüre sahip olanlara hitap eder ve güncel yaşamdaki somut gerçeklerden uzak gibi görünüyorsa da, geniş, genel ve düşünce gelişimi açısından fiili uygulama getirmektedir. Burada hareket noktası, gerçekten Allah'a mest olmuş bir insanın, yüksek bir şevkle adalet, gerçeklik, doğruluk, iyilik ve diğer tüm özellikleri kendi varlığında göstermesidir ki, bunlar Sevgilinin Elçileri'nde ortaya çıkmıştır.

Tarih içerisinde toplumlar sık sık görünüşte dindar sınıfların gösterişi ve din adamlarından eziyet görmüşlerdir. Bunlar "Kutsallık" taşıdıklarından emin olarak ölçülü davranışın temel çizgilerine aldırıyor ve kendilerini cezadan muaf sayıyorlar. Bu "kutsal" kişiler toplum için iki çeşit gelenek düzenlemiş ve güya halk içinmiş gibi kendilerine ayrı bir düzen tertiplemişlerdir. Ancak gerçek adalet sahipleri, daima takdire şayan bir şekilde yeni bir Peygamberin emir ve öğretileri için sebat göstermişlerdir. Hz. İsa "adalet sahiplerini", önde gelen ulemaları ve yazarları kurtarmaya teşebbüs etmemiştir. O kutsiyetini kutsallığı ellerinde bulundurduklarından emin olanlara harcamamış, bilakis adalete susamış ve aç olan günahkârlara harcamıştı. Gerçek mistik, toplumsal sorumluluklarından kaçan, başıboş ve gezgincilerin barınak limanı gibi alçaklığa sığınan değildir. Gelişim yolu Yedi Vadi vasıtasıyla Allah'ı tanıma ve insanlığa hizmet alanına gitmektedir.

Dört Vadi, Bağdat'ta Yedi Vadi'den sonra ve Kerkük'ten Şeyh Abdurrahman'a yazılmış bir yazıdır. Burada, Görünmeyenin görüldüğü dört yol ortaya konmakta ve insan kalbinin dört mertebesi ve Özlenen'e, Övülen'e, Son Derece Cezbeden'e, Sevgili'ye giden yolda mistik arayıcının dört hali dile getirilmektedir. Bu dört kutsal durum Kur'an 57:3'de şöyle ifade edilmektedir; "...başlangıcı yoktur; ...sonu yoktur; ...her şeyde belirir; ...gözlerden gizlenmiştir. Her şeyi en güzel biçimde bilendir O."

GİRİŞ

Arayıcının Yolu

Din, ateşini kaybetmeksizin mantıklı olabilir. Gerçek din, sihirli çekicilikten sakınır ve insanların ümit ettikleri daha verimli bir hayat yaşamalarına özen gösterir. İnanç kalkanı ile silahlandığımızda, bu dünyayı, yok edici harbin lanetlerinden, aşağılaştıran fakirlikten, faydasız acılardan ve zulümden kurtarabiliriz. Sembolik nesnelere ve gelenekçilik üzerindeki aşırı baskı, Allah inancının yaşam gücünü kemirmiştir. Bahaîler inanıyorlar ki, insanlık karanlıkta yol bulmaya çalışmaktadır, çünkü Allah'ın dünyası ile ilişkili hislerini kaybetmiştir.

Bahaîler, tüm peygamberlerin büyüklük ve mükemmelleştiren etkilerini tanıyıp tasdik ederler. Onların hedefi, tüm milletlerin evrensel bir hareket, ortak bir inançta birleşmeleridir. Allah'ın Peygamberi dünyaya gelmekte ve devamlı ilerleme kaydeden uygarlığı daha ileriye taşımak için insanlar arasında yaşamaktadır. Peygamberlere karşı itaat, insani ilerlemelerin temel kaynağıdır. Allah tarafından gönderilen, dünyanın hastalıklarını iyileştirebilir ve milletleri "bir sürü - bir çoban" örneği gibi birleştirebilir.

Büyük dinlerin kurucularının iki görevleri vardı. Birisi; Allah'a giden yolda insanların yığıldıkları enkazı temizlemek, diğeri de toplumsal aşama için gerekli hedefleri oturtmak. Her dinin kurucusu şu aynı temel prensipleri getirmiştir. Bir tek Allah'a inanmak, sevgi kanunu, insanların kardeşliği ve ebedi yaşam... Günümüzün acil gereksinimi, adil bir dünya düzenidir ve her Bahaî'nin en yüksek hedefi de, insanların birliğini teşvik ve ilerletmektir.

Bahaî Dini, bağımsız bir vahiy dini olup, evvelki bir dinin mezhep veya tarikatı değildir; İran'da Şiraz şehrinde Hz. Muhammed'in sülalesinden olan Ali Muhammed'in genç misafiri Molla Hüseyin'e Allah'ın bir Elçisi olduğunu beyan ettiği 22/23 Mayıs 1844 akşamı meydana gelmiştir. Ali Muhammed "kapı" anlamına gelen "Bab" unvanını aldılar ve kendisinin diğeri bir daha büyüğün öncüsü olduğunu iddia ettiler. Bunun yanında, bağımsız bir peygamber makamında olup, önceden hükmeden dinsel gelenekleri değiştirme, dua ve kanunlar getirme yetkisini taşıdığını iddia ettiler. O'nun getirdikleri, daha sonra Allah'ın vahiy edeceği kimse tarafından getirilenle nöbet değiştirecekti.

Hız.Bab, 20 Ekim 1819'da şair Hafız ve Sadi'nin şehri Şiraz'da doğmuşlardı. Daha çocukluğunda, öğretmenini meziyet ve doğuştan mevcut bilgisiyle şaşırtmışlardı. Daha sonra hitap gücü ve adaletli tutumuyla ticaret piyasasında yüksek bir tacir mertebesine sahip oldular. Hız.Bab'ın açıklamasından sonraki yıllar endişe ve karanlık dolu geçti. Bir yıl içerisinde İranlı cahil ve kör fanatikler 4000 Babi öldürdüler! O'na inananlardan ilki, pusuya düşürülerek kurşunlandı. O'nun önde gelen müritlerinden Kuddüs, Barfuruş (Babul) pazaryerinde paramparça edildi. Babiler arasındaki en önde gelen hanım Tahire, katillerine karşı kendisini öne atarak; "Beni ne zaman isterseniz öldürebilirsiniz. Fakat kadınların özgürlüğünü asla durduramazsınız" diye haykırıyordu. Geriye kalan 313 mümin Hazar denizinin kıyısındaki bir ormanda Şeyh Tabersi kalesine sığınmışlardı, bir prensin onların evlerine sağ salım dönmelerine ve serbest bırakılmalarına izin vereceğine söz vermiş olduğu halde, sözünü tutmaması üzerine köleliğe maruz bırakıldılar.

Hız.Bab'ın birçok kitabı arasında ki O bunları kısmen Azerbaycan dağlarında mahpus iken yazmışlardı, Farsça Beyan, Arapça Beyan ve Kayyum-ül Esmâ önde gelenleridir. Zamanın

İran'da doğmuş Tebriz'deki Fransız konsolosu A.L. Nicolas Şirazlı Peygamber'in öğretilerine hayranlık duymaktaydı ve Farsça beyanı Fransızcaya tercüme etmiştir.

Hz.Bab, hayatını Hz.Bahau'llah'a, Allah'ın Nuru'na, olan sevgisi uğruna feda etmişti. O'nun acıklı şehadeti, Tebriz'in sert rüzgârlarının dövdüğü kışla meydanında 9 Temmuz 1850 tarihinde öğlen saatlerinde vuku bulmuştur.

Bahaî Tarihi'nin ikinci bölümünün ağırlıklı noktasını Hz.Bab'ın haber vermiş oldukları Hz.Bahau'llah teşkil etmektedir. Hz.Bahau'llah 12 Kasım 1817'de İran'ın başkenti Tahran'da doğmuş ve Hüseyin Ali adını almıştır. Daha sonra Arapça'da "Allah'ın Nuru" anlamına gelen ruhani isimleri Bahau'llah adını aldılar.

Her ne kadar Yedi Vadi, mistik içerik ve temel dizim bakımından Dört Vadi'ye çok benzemekte ise de, bunlar Hz.Bahau'llah'ın tamamen ayrı yazıları olarak dikkate alınmalıdır. Bununla ilgili olarak Hz. Şevki Efendi şöyle yazmaktadır; "Yedi Vadi ve Dört Vadi, farklı kişilere atfedilmiş oldukları gibi, birbirlerinden tamamen ayrı ve bağımsız levihler olarak kabul edilmelidir."

Robert L. Gulick Jr.

Bahai Eserleri
Basım ve Dağıtım

HZ BAHAULLAH

YEDİ VADI

Merhametli ve Şefkatli Allah'ın Adıyla:

Varlığı yoktan var eden, insan levhasına zamandan önce var olan sırları kazıyan, ona bilmediği Beyan'dan (1) öğreten, O'nu inanan ve teslim olanlara açık bir kitap yapan, bu karanlık ve elemli asırda onu her şeyin (Küllî Şey) yaratılışına tanık eden ve onu sonsuzluk tepesindeki Mükemmel Mabet'den (2) muhteşem bir sesle; "kendi içinde, kendisiyle ve Allah'ın Elçisi makamında herkes şahadet etsin ki, gerçekten O'ndan başka Allah yoktur ve böylece herkes her şeyde Allah'tan başka hiçbir şey düşünemeyecek kadar gerçeklerin zirvesine giden yola ulaşabilir" diye çağrılan Allah'a şükürler olsun.

Ve İlahi Özün okyanusundan dökülen birinci denize ve Birlik Göğünden parlayan ilk sabaha ve Sonsuzluk Göklerinde yükselen ilk güneşe ve teklik fenerlerinde zamandan önce var olan Lambadan çıkan ilk ateşe selam ve sena olsun. O, ululuk saltanatındaki Ahmet ve yakın olanlar arasındaki Muhammed ve muhlislerin kudret ülkesindeki Mahmut (3) idi. Ve "ister Allah diye yakarın, ister Rahman diye yakarın. Hangisiyle yakarırsanız yakarın, en güzel isimler O'nundur" (4). Ve O'nun soyuna ve sahabelerine bol, sürekli ve kalıcı selam olsun.

Ayrıca, senin varlık ağacının dallarında şakıyan irfan bülbülünün nağmesini işittik ve kalp köşkünün budakları üzerindeki şüphesizlik güvercininin figanını aldık. Ben, gerçekten senin sevgi elbisenin saf kokusunu almış ve mektubunu okumakla seninle yüz yüze görüşmüş gibiyim. Ve yokluğunun Allah'ta ve varlığının Onunla ve sevginin Allah dostlarına ve O'nun vasıflarının doğuş noktaları olan İsimlerinin Mazharlarına olduğunu bildiğim için, sana ihtişam mertebelerinden kutsi ve parlak belirtiler indireyim ki, kutsiyet, yakınlık ve güzellik sahasına cezp edilesin ve varlıkta Sevgilinin, Sayılanın yüzünden başka bir şey görmeyeceğin ve artık hiçbir yarattığı gözlemeyeceğin bire yere çekilesin, meğerki orada, o gün hiçbir şey söylenmemiş olsun. Bu nedenledir ki, teklik bülbülü Gavsıye (5) bahçesinde şakıdı ve dedi ; "ve orada kalbinin üzerinde ince hikmetlerin kitabesi -Allah'tan korkun, Allah size öğretiyor - (6) yazısı belirecek ve senin ruh kuşun, zamandan önce var olan kutsal tapınağı hatırlayacak ve özlem kanatlarıyla -Rabbinin yolları- (7) göğüne süzülecek ve -sonra meyvelerin her türünden ye- (7) bahçelerinde birlik meyveleri toplanacak"

Ey dost! Hayatıma yemin olsun, eğer sen şüphesizlik ülkesinde isimler ve vasıflar aynalarından yansıyan, özlük ışınlarıyla ve yeşil bahçenin bahar çiçeklerinden yetişen bu meyvelerin tadını almış olsan, sabır ve hâkimiyet dizginlerini elinden kaçırarak ve ruhunu ışığın parlaklığıyla sarsıntıya uğratabacak ve seni toprak yurdundan, asıl, ilahi gerçeklik meskenine sürükleyecek ve seni sanki dünya üzerinde yürüyormuşsun gibi havada ve karada koşuyormuşsun gibi su üzerinde hareket edebileceğin yere kaldıracak arzuya kapılırsın. Bunun için, Bana da, sana da ve bilgi göğüne yükselen her bir kişiye de sevinç olsun ki, o kişinin kalbi onun varlık bahçesi üzerine esen şüphesizlik rüzgârından ve Rahman'ın Saba yelinden tazelenmiş olacaktır.

Doğru yoldan gidene selam olsun!

Ayrıca, yolcuların tozlu dünya evinden ilahi yurda giden yolculuğunu simgeleyen kademelerin yedi olduğu söylenmektedir. Bazı kimseler bunları Yedi Vadi ve bazıları da Yedi Şehir olarak isimlendirmişlerdir. Ve yolcunun kendi benliğinden geçmedikçe ve bu

kademeleri aşmadıkça, yakınlık ve birlik okyanusuna asla varamayacağını ve de eşsiz şarptan içemeyeceğini söylemektedirler.

İlk vadi İSTEK VADİSİ'DİR.

Bu vadinin amacı sabırdır. Sabır olmaksızın bu seyahatin yolcusu hiçbir yere varamayacak ve hiçbir sonuç elde edemeyecektir. Hiçbir zaman kederlenmemelidir de... Eğer o, yüz bin yıl uğraşmış ve Dostun güzelliğini görememiş olsa da, sarsılmaması gerekir. Zira "Bizim Uğrumuzda" Kabesi'ni (8) bulmaya çalışan mücahitler "Bizim uğrumuzda didinenleri biz, yollarımıza elbette ulaştıracağız" (9) haberiyle sevinç duyarlar. Onlar arayışlarında, cesaretle hizmet kemerini kuşanmışlardır ve her an pervasızlık alanından varlık âlemine seyahat etmeyi amaçlarlar. Hiçbir bağ onları geri durduramayacak ve hiçbir nasihat onları caydıramayacaktır.

Bu hizmetkârların, ilahi hazinelerin kaynağı olan kalplerini her türlü lekeden temizlemeleri ve dedelerinin ve atalarının izlerini takip etmekten kaçınmaları ve tüm dünya insanlarıyla dostluk veya düşmanlık kapılarını kapamaları gerekir.

Bu yolculukta arayıcı, tüm yaratılmış şeylerin karmakarışık bir biçimde Dostu aramakta oldukları bir merhaleye erişecektir. Yusuf'unu arayan kaç Yakup görecektir, Sevgiliyi bulmak için acele eden kaç âşık gözleyecek, Özlenenin araştırıldığı bir heves dünyasına tanık olacaktır. Her an önemli bir husus bulmakta, her saat bir sırdan haberdar olmaktadır. Bundan dolayı o kalbini her iki dünyadan çekmiş ve Sevgilinin Kabesi yoluna baş koymuştur. Her adımda görünmez Âlem'in yardımını alacak ve arayış coşkusu daha da artacaktır.

Mecnun'un (10) aşkıdaki ölçü takdir edilmelidir. Rivayete göre, bir gün onlar Mecnun'u toz elerken ve gözlerinden yaşlar boşanırken bulurlar. "Ne yapıyorsun?" diye sorduklarında "Leyla'yı arıyorum" der. "Yazıklar olsun sana! Leyla halis ruhtur ve sen onu toz içinde arıyorsun" diye bağırırlar. O "onu her yerde arıyorum, belki bir yerde bulurum" der. Evet, akıllı kişilere göre Rablerin Rabbini toz içinde aramak her ne kadar utanç verici bir şey olsa da, bu, mükemmel ve ciddi bir arayış çabasını göstermektedir. "Kim ki, bir şeyi coşkuyla bulmaya çalışır, onu mutlaka bulacaktır." (11) Gerçek arayıcı araştırdığı amacın dışında hiç bir şeyin arkasından koşmaz ve sevenin, sevdiği ile birleşmesinden başka bir arzusu yoktur. Ne de arayıcı tüm şeylerden fedakârlık etmedikçe hedefine varabilecektir. Yani o, Rabbin şehri olan ruh âlemine ayak basabilmek için ne görmüşse ve ne işitmişse ve ne anlamışsa hepsini hiçe saymak zorundadır. Gayret gerek eğer O'nu bulmaktan yanaysak, çaba gerek eğer Onunla kavuşma şerbetini içmeye gönüllüysük ve eğer bu kadehten tatmış olsak, dünyayı unutmuş olacağız.

Bu yolculukta yolcu her diyarda kalacak ve her ülkede hayat sürecektir. Her yüzde Dostun güzelliklerini arayacak ve her memlekette Sevgiliyi bulmaya çalışacaktır. Her arkadaş grubuna katılacak ve her şahısla samimiyet kurmaya çalışacaktır ki, belki iyi bir tesadüf sonucu bazı kullarda Dostun sırrını açığa çıkarabilsin veya bazı yüzlerde Sevgilinin güzelliğini gözleyebilsin. Ve Allah'ın yardımıyla, eğer o bu yolculukta bulunmaz Dostun bir izini keşfeder ve ilahi müjdeci kayıp Yusuf'un (12) kokusunu teneffüs ederse, doğruca AŞK VADİSİ'NE ayak basacak ve aşk ateşiyle eriyecektir. Bu şehirde aşırı coşku ve heyecan seması yükselmekte ve dünyayı aydınlatan özlem güneşi parlamakta ve aşk alevi alevlenmektedir ve aşk ateşi alevlendiğinde akıl harmanını kül oluncaya kadar yakacaktır.

Şimdi yolcu, kendinden ve kendisi dışındaki her şeyden habersizdir. Ne cehalet, ne de bilgi, ne şüphe, ne de şüphesizlik görmektedir. Ne doğruluğun sabahını, ne de günahın karanlığını

bilmektedir. İnançsızlık ve inancın her ikisinden de kaçmaktadır ve öldürücü zehir onun için merhemdir.

Attar'ın söylediği gibi;

“Kâfirlere imamsızlık, müminlere iman olsun;
Attar'ın kalbine senin kederinden bir zerre olsun”

Bu vadinin aracı acıdır. Eğer acı olmazsa bu yolculuk asla sona ermeyecektir. Bu merhalede aşğın Sevgiliden başka bir düşüncesi yoktur ve Dostun sığınağından başka bir yer aramamaktadır. Sevgilinin yolunda her an yüz candan geçer, her adımda Sevgilinin ayaklarına bin baş verir.

Ey Kardeşim! Aşkın Mısır ülkesine girmedikçe Dostun Güzelliği Yusuf'a asla ulaşamayacaksın. Ve Yakup gibi dış gözünü terk etmedikçe, gözlerini iç varlığına asla açamayacaksın. Ve aşk ateşiyle yanmadıkça, Özlenen Âşıkla asla birleşemeyeceksin.

Bir âşık hiçbir şeyden korkmaz ve hiçbir kötülük ona zarar veremez. Sen onu ateşte serin ve denizde kuru görürsün.

“Âşık odur ki, serindir cehennem ateşinde,
Arif odur ki, kurudur denizin içerisinde” (13)

Aşk varlık kabul etmez ve hayat arzulamaz. O hayatı ölümden ve izzeti zillette arar. Aşk coşkusuna layık olmaya çok zekâ gerekir. Dostun kemendine layık olmaya çok baş gerekir. Onun tuzağına düşen boyun mübarek olsun! Onun aşkı yolunda toprağa düşen baş kutlu olsun! Bunun için ey Dost: Kendinden geç ki, Eşsiz bulasın, bu ölümlü dünyayı geç git ki semavi yuvada bir yurt arayasın. Hiç olman gerek ki, varlık ateşini yakasın ve aşk yoluna layık olasın.

“Aşk yaşam düşkününü bir canı sarmaz
Şahin ölü bir fareyi avlamaz” (14)

Aşk her an bir dünya alevlendirir ve sancağını taşıdığı her ülkeyi viran eder. Onun ülkesinde varlığa ve padişahlığında akıllılara yer yoktur. Aşk canavarı akıl ustalarını yutar ve zekâ sahiplerini yok eder. Ve yedi denizi içer, fakat kalbinin susuzluğu hala sürmektedir. Ve “Daha yok mu?” (15) diye söyler.

“Aşk her iki âleme yabancısıdır
İçerisinde yetmiş iki delilik vardır” (16)

O, yüz binlerce mazlumu kemendine yakalamış, yüz binlerce arifi okuyla yaralamıştır. Bil ki, dünyadaki bütün kıyıllıklar onun gazabından ve insanların yüzündeki her solgunluk onun zehrindedir. Yokluktan başka bir ilaç sunmaz, fanilik vadisinden başka bir yere ayak basmaz. Fakat onun zehri aşğın dudaklarına baldan daha tatlı ve onun belası arayıcının gözlerinde yüz bin candan daha iyidir.

Bundan dolayı şeytani benlik peçesi aşk ateşinde yakılmalı ki, ruh arınsın ve temizlensin ve böylece Dünyaların Hazreti'nin makamı bilinsin.

“Aşk ateşini alevlendir ve tüm varlığı yak,
Sonra âşıklar ülkesine ayak bas” (17)

Ve Yaradan'ın yardımıyla, eğer âşık aşk kartalının pençesinden kurtulursa, İRFAN VADİSİ'NE ayak basacak ve şüpheden şüphesizlik meydanına çıkacak ve yanığı karanlığından Allah korkusunun yol gösterici ışığına yönelecektir. Onun iç gözü açılacak ve Sevgilisi ile görüşecektir. Sadakat ve dilek kapısını aralayacak ve boş hayal kapılarını kapayacaktır. Bu aşamada o, Allah'ın buyruğuyla doludur ve savaşı barış olarak görmekte ve ölümden ebedi yaşamın sırlarını bulmaktadır. İç ve dış gözlerle yaratık ve insan âlemlerindeki kıyametin sırlarına tanık olmakta ve tertemiz bir kalple Allah'ın sonu olmayan Mahzarlarında ilahi irfanı algılamaktadır. Okyanusta bir damla bulmakta ve bir damlada denizin sırlarını gözlemektedir.

“Bakarsan yarıp ortasına zerrenin
İçerisinde varlığını bulursun bir güneşin” (18)

Yolcu bu vadide Gerçek Bir'in yüce kademelerindeki sınırsız lütuflarından başka bir şey görmemekte ve her an şunu söylemektedir; “Birbiriyle uyum ve ahenk içinde yedi gökleri yaratan da O'dur. O rahmanın yarattıklarında herhangi bir uyuşmazlık, aykırılık, çelişme göremezsin. Bir kez daha bak! Bir çatlaklık, bir uyuşmazlık görüyor musun?” (19) O adaleti adaletsizlikte ve adalette bağış görmektedir. Cehalette birçok ilimleri gizli bulmakta ve ilimlerde yüz bin hikmeti açığa çıkarmaktadır. Beden ve heves kafesini kırmakta ve ölümsüzlük diyarının sakinleriyle arkadaşlık etmektedir. İç gerçeğin merdivenlerini tırmanmakta ve iç mana göklerine hızlanmaktadır. “Onlara ayetlerimizi ufuklarda ve öz benliklerinin içinde göstereceğiz” (20) gemisine binmekte ve “Ta ki onun hak olduğu kendilerine ayan-beyan belli olsun” (20) denizinde seyretmektedir. Ve eğer haksızlıkla karşılaşırse sabredek ve eğer öfkelenirse sevgi gösterecektir.

Bir zamanlar sevgilisinden uzun yıllar ayrı kalmış bir âşık vardı ve ayrılık ateşiyle yanıyordu. Aşkın şiddetinden kalbinde sabır edecek güç kalmamış ve vücudu ruhundan usanmıştı. Onsuz hayatı hiçe saymış ve zaman kendisini tüketmişti. Nice günler onun hasretiyle hiç dinlenmedi ve nice geceler onun acısından uyuyamadı. Vücudu inlemeyle yıpranmış ve kalp yarası onu feryat ettiriyordu. Onun huzurunda olma şarabının bir damlası için bin can feda etmiş, fakat çare olmamıştı. Hekimler onun derdine derman bulamadılar ve etrafındakiler yanından uzaklaştılar. Evet, bir aşk hastasına sevgilisinin yardım eli uzanmadıkça, doktorlar çare bulamazlar.

Nihayet onun hasret ağacı ümitsizlik meyvesi verdi ve ümit ateşi küle döndü. Ta ki, bir gece yaşayamayacak bir halde evini terk ederek pazaryerine doğru yola koyuldu. Birdenbire bir bekçinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bekçi kendisini kovalıyordu. Koşmaya çalıştı. Sonra başka bekçiler de geldiler ve bu yorgunun tüm yollarını kestiler. Zavallı kalpten ağlıyor ve kendi kendine mırıldanıyordu: “Bu bekçi mutlaka Azrail veya bana işkence yapmak isteyen bir zalim olmalı ki beni böyle hızla kovalıyor” Böyle aşk oklarından kanayan hüznü bir kalple deli gibi koşuyordu. Daha sonra bir bahçe duvarının önüne vardı ve binbir güçlkle duvarın üzerine tırmandı. Duvar onun için çok yüksek olmasına rağmen canını unutarak kendisini aşağıdaki bahçeye fırlattı.

Ve orada, sevgilisini elinde lamba, kaybetmiş olduğu yüzüğü ararken gördü. Kalbi duracakmış gibi olan âşık güzel sevgilisine baktı ve derin bir ah çekerek, ellerini dua halinde

havaya kaldırdı ve “Ey Allah’ım! Sen bekçiye övünç, zenginlik ve uzun ömür ver, zira o ya bu fakiri kılavuzlayan Cebrail ya da bu mahvolmuşa hayat bağışlayan İsrail idi”. Gerçekten sözleri doğrudur. Zira bekçinin bu görünüşteki zulmünde kaç tane gizli adalet bulmuş ve maskenin arkasında gizli bulunan kaç bağış görmüştü. Bekçinin gazabı, aşk çölünde sevgilinin denizine susamış olan birine yol göstermiş ve karanlık yokluk akşamında kavuşma ateşini parlatmıştı. O, ayrı düşmüş birini yakınlık bahçesine yöneltmiş ve hasta bir canı gönül hekimine kılavuzlamıştı.

Şimdi, eğer o âşık sonucu önceden görebilseydi, daha başında bekçiye hayır duası eder, onun adına yalvarır ve zulmün adalet olduğunu görürdü. Ancak sonuç kendisine kapalı olduğu için başlangıçta figan ve şikâyet etti. Fakat irfan toprağı yolcuları sonu başlangıçta gördüklerinden, barışı savaşta ve arkadaşlığı öfkede bulurlar.

Bu vadideki yolcunun durumu böyledir. Fakat bu vadiden daha yüksek vadilerde olanlar, sonu ve başlangıcı bir olarak görürler. Hayır, daha doğrusu ne ilk ve de ne son görürler, ne birinci, ne de sonuncu tanır (21) Hayır, ölümsüzlük şehrinin sakinleri ki yeşil bahçenin toprağında ikamet ederler, hatta ne ilk ve de ne son görürler. İlk olan her şeyden kaçarlar ve son olan her şeyi kovarlar. Çünkü bunlar isimler dünyalarını geride bırakmış ve vasıflar dünyalarının üzerinden yıldırım hızıyla geçmişlerdir. Nasıl ki buyuruyor: “En mükemmel birlik hiçbir vasıf tanımaz” (22) ve onlar ikametgâhlarını varlık ağacının gölgesine kurmuşlardır.

Bu sebepten, Hacı Abdullah (23) –aziz ruhu şad olsun- bununla ilgili olarak çok ince, anlamlı ve etkileyici ifadesinde: “Dosdoğru giden yola ilet bizi” (24) buyurmuştur. “Bize doğru yolu göster” demek, “bizi Senin varlığının aşkıyla şereflendir ki, biz kendimize ve Senden başkasına bakmaktan arınalım ve tamamen Seninle olalım, yalnız Seni tanıyalım ve yalnız Seni görelim ve Senden başka hiçbir şeyi düşünmeyelim” demektir.

Bunlar, hatta bu makamın da üstündedir. Bunun için;

“Aşk, âşıkla maşuk (sevilen) arasında bir peçedir
Bundan fazlasını söylemem caiz değildir” (25)

Denmiştir.

Bu vakitte marifet şafağı söktü, yolculuk ve gezgincilik lambaları söndü (26)

“Kapalıydı bu Musa’ya bile
Kudret ve nuru olduğu halde
Kanadın değil, tüyün bile yok, şaşma
Boşuna hiç uçmaya kalkışma” (27)

Eğer sen münacat ve dua adamı olsan, Kutsal Ruhların yardım kanatlarıyla yükselirsin ki, Dostun sırlarını görebilir ve Sevgilinin nurlarına erişirsin. “Biz Allah içiniz ve sonunda O’na dönüp gideceğiz” (28)

Ve yolcu, sınırın en son merhalesi olan irfan vadisini geçtikten sonra BİRLİK VADİSİ’NE girer ve Şüphesizlik kadehinden içer ve Allah’ın Birlik Mazharları’nı seyrederek. Bu mertebede o, çokluk perdesini yırtar ve şehvet dünyalarından hızla geçer ve teklik göğüne yükselir. Allah’ın kulağıyla işitir ve Allah’ın gözüyle ilahi âlemin sırlarını keşfeder. Dostun sofrasına ayak basar ve Onun çadırında mahremi olur. Gerçeklik elini katiyet cebinden çıkarır ve kudret

sırlarını açıklar. Kendi içinde ne isim, ne unvan, ne makam görür, fakat kendi övgüsünü Allah'ı övmeye bulur. Allah'ın adında kendi adını bilir ve onun için “Bütün şarkılar ve tüm ezgiler O'nundur” (29) ve “Hepsi, Allah katındandır” (30) tahtında oturur ve “Allah her şey üzerinde Muktedir'dir” (31) halısında dinlenir. Her şeyi teklik gözüyle seyrederek ve Varlık noktaları şafağından görünen ilahi güneşin tüm yaratıklar üzerinde aynı şekilde parladığını ve teklik ışınlarının tüm yaratıklarda yansıdığını görür.

Mümtaz şahsına malumdur ki, yolcunun varlık âlemindeki seyahatinde geçirmiş olduğu aşamalarda gördüğü tüm farklılıklar onun kendi öz görüşünden ileri gelmektedir. Bunun anlamının tam olarak anlaşılması için bir örnek verelim. Gözümüzle gördüğümüz güneşi düşünün. Her ne kadar o tüm şeyler üzerinde tek bir ışıkla parlamakta ve Mahzarlar Sultanı'nın iradesiyle tüm yaratıklara ışık vermekte ise de, her yerde kendisini o yerin hal ve durumuna göre göstermekte ve nimetlerini saçmaktadır. Örneğin, o bir aynada aynen kendi dairesel şekliyle yansımakta ve bu, o aynanın kendi yapısı nedeniyle olmaktadır. Bir kristalde ateş gibi görünmekte ve diğer şeylerde sadece ışıklarının etkisini göstererek, onun tam dairesel şekli görünmemektedir. Ve anlayacağın gibi, Yaratıcının iradesiyle o etkisini o şeyin cinsine göre göstermektedir.

Aynı şekilde renkler her şeyde o şeyin tabiatına uygun şekilde görünmektedir. Örneğin, sarı bir camda ışınlar sarı olarak parlarken beyazda beyaz ve kırmızıda kırmızı olarak belirir. O halde bu farklılıklar güneşin ışınlarından değil maddelerden ileri gelmektedir. Ve eğer bir yer ışıktan, duvar veya dam ile kapatılırsa, aydınlıktan tamamen mahrum kalacak ve onun üzerinde güneş ışığı olmayacaktır.

Böylece belli oldu ki, bazı zayıf kişiler bencillik ve heves duvarları içerisinde irfan ülkelerinden sınırlanmışlar ve sapıklık ve körlük bulutlarıyla örtülmüşler ve mana güneşinin ışıklarından ve Ebedi Sevgilinin sırlarından perdelenmişlerdir. Onlar Elçilerin Sultanı'nın berrak emrinin cevher dolu hikmetinden uzak ve avare kalmışlar, En Güzel'in tapınağından çıkarılmışlar ve İhtişam Kabesi'nden sürgün edilmişlerdir. Bu çağın insanların değeri işte budur.

Eğer bir Bülbül (32) bencillik çamurundan yükseklere uçar ve gönlün gül köşküne yerleşir ve Arap müziğinde ve tatlı İran şarkılarında Allah'ın sırlarını hikâyeye ederse ki bunun tek kelimesi tazelik uyandırır, ölü vücutlara yeni bir hayat verir ve bu yaratığın çürümüş kemiklerine kutsal ruh bağışlar, sen onu avlamaya çalışan ve tüm gücüyle onun ölümünü amaçlayan bin kıskançlık pençesi ve yüz bin kin gagası göreceksin.

Evet, dışkı böceğine güzel kokulu pis görünür ve nezle olmuş bir adam için hoş bir parfüm hiçbir değer taşımaz. Bu yüzden sapmışların kılavuzlanması için şöyle buyrulmuştur;

“Başını nezleden temizle, def et!
Ve yerine Allah'ın nefesini teneffüs et!” (33)

Böylece belli oldu ki, şeyler arasında bir fark kalmamıştır. Bu şekilde yolcu görünme meydanına baktığında eğer çok renkli camlar görüyorsa, o zaman sarı, kırmızı ve beyaz görecektir. Böyle olunca da, yaratıklar arasında sürtüşme çıkacak ve dünya şartlanmış insanların karanlık tozuyla örtülecektir. Ve bazıları ışığın parlaklığını seyrederek ve bazıları birlik şarabından içmişlerdir ki, bunlar güneşin kendisinden başka bir şey görmezler.

Nitekim o yolcuların bu farklı üç mertebede hareket etmeleri nedeniyle anlayış ve sözleri değişmiştir. Ve bundan dolayı dünya üzerinde sürekli sürtüşme devam etmektedir. Zira bir kaç birlik mertebesine vakıf olup o âlemden konuşurken, bazıları hudutlu ülkede ve bencillik derekelerinde durmakta ve diğer bazıları da tamamen perdelenmişlerdir. Bu şekilde İlahi Güzelliğin ihtişamından hissesini almayan günümüzün sapmış insanları bazı iddialarda bulunurlar ve her devir ve çağda birlik denizinin sakinlerine aslında kendilerinin layık oldukları zulmü getirirler. “Eğer Allah insanları zulümlerine karşı cezalandırırsaydı, yeryüzünde debelenen bir şey bırakmazdı. Ama öyle yapmıyor, onları belirli bir süreye kadar erteliyor.” (34)

Ey kardeşim! Temiz bir kalp ayna gibidir. Onu aşk aydınlığı ile temizle ve Allah’tan başka her şeyden arıt ki, gerçek güneş onda parlansın ve ebedi şafak onda söksün. O zaman, “Beni imanlı kullarımın kalbinden başka, ne yer ve ne de gök kavrayabilir” (35) sözündeki anlamı açıkça göreceksin. Ve hayatını kendi eline alacak ve onu sonsuz bir hasretle yeni Sevgilinin ayakları dibine fırlatacaksın.

Ne zaman ki Birlik Sultanı Mazharı’nın ışığı kalp ve ruh tahtına vurur, O’nun ışığı vücudun tüm organlarında görünür, o zaman şu tanınmış hadis karanlıkta parıldar; “Bir kul yaptığı dua ile Ben ona cevap verinceye kadar bana yaklaşır ve Ben onu cevapladığımda ona işiteceği bir kulak olacağım.” Çünkü ev sahibi kendi evinin içinde görünmüş ve evin tüm sütunları onun ışığıyla parlamıştır. Işığın gücü ve etkisi, Işık Vericiden gelmektedir. Onun için her şey Onunla hareket etmekte ve O’nun iradesiyle meydana gelmektedir. “Bir kaynak ki, iyice yaklaştırılmış olanlar içerler ondan.” (36) sözünde tasvir edilen ve yakın olan birinin içeceği kaynak budur.

Ancak bu ifadeler zatı âlinizce sakın sakın yanlış anlaşılması. Ne Allah’ı insanlaştırma gibi bir anlam çıkarılmalı, ne Allah’ın dünyalarını yaratık seviyesine indirme anlaşılmalı, ne de senin rütbeni yükselttiği düşüncesine sevk etmelidir. Çünkü O kendi Zatında yükseklik ve alçaklıktan, başlangıç ve sondan münezzehtir. O ezelden beri insanın özelliklerinden bağımsız olmuş ve öyle kalacaktır. O’nu hiç kimse idrak edememiş ve hiçbir şahıs O’nun varlığına giden yolu bulamamıştır. Tüm arifler O’nun irfan vadisinde hayrete düşmüşlerdir. O, ariflerin irfanından ve idrak sahiplerinin anlayışından yüce ve münezzehtir. Ona giden yol kapalıdır ve Onu aramaya izin yoktur. O’nun ispatı Onun alametleridir. O’nun var oluşu Onun kanıtıdır (5)

Bundan dolayıdır ki, Sevgilinin yüzüne âşık olanlar; “Ey Sen, Zatı sadece O’nun Zatına giden yolu gösteren ve Onun yaratıklarının ötesinde kutsal olan kimse! ” (35) diye söylemişlerdir. Nasıl olur da, tam bir yokluk ezeli varlığın çadırında at koşturur veya geçici bir gölge ebedi güneşe erişir. Habip (37) buyuruyor ; “Sen olmadan Seni bilmezdik” ve Dost (37) söyledi; “Ne de Senin huzuruna erişebilirdik.”

Evet, irfan mertebelerinden görünen bütün bu ifadeler, ışıklarını aynalara vurduran Gerçeklik Güneşi Mahzarlarının bilgisi ile ilgili olarak buyrulmuştur. Ve bu ışıkların parlaması kalplerdedir, fakat o henüz bu dünyanın idrak ve şartlarıyla demirden bir fener içindeki mum gibi saklanmış olup, ancak fener kaldırıldığında mumun ışığı parlayacaktır.

Aynı şekilde, eğer sen yanlış kuruntu örtüsünü kalpten yakarsan birlik ışıkları görünecektir.

Böylece belli oldu ki, özellikler için dahi ne giriş ve de çıkış vardır. Varlığın mahiyeti ve özlenen sırlar için nasıl olsun? Ey kardeşim! Bu mertebelerdeki yolculuğu körü körüne taklit

değil arayarak yap. Bu yolun yolcusu söz tehdidi veya kinayeli uyarılar yüzünden duraklamaz.

“Aşığı maşuktan nasıl ayırabilir bir perde,
Ayıramaz onları İskenderiye Duvarı bile” (38)

Sırlar pek çoktur, ama bunlara yabancı kimseler sayısızdır. Sevgilinin sırları bu defterlere sığmaz. Ne de O’ndan bu sayfalarda yeterince bahsedilebilir. Buna rağmen O tek bir kelime ve tek bir işaretten daha fazla değildir. “Bilgi tek bir noktadır. Fakat onu cahiller çoğaltmışlardır.” (35)

Dünyalar arasındaki farkı da aynı şekilde düşün. İlahi dünyaların sonsuzluğuna rağmen, bazıları onları dört kısma ayırmıştır. Başı ve sonu olan zaman dünyası... Başı olup sonu bilinmeyen süre (dahr) dünyası... Başı görünmeyen, fakat sonu bilinen süreklilik (sarmad) dünyası... Ne başı ve ne de sonu görünen sonsuzluk (ezel) dünyası... Aslında bu konuda birçok farklı açıklamalar vardır, fakat hepsini sayarsak yorgunluk verir. Bazıları süreklilik dünyasının ne başı ve ne de sonu olmadığını söylediler ve sonsuzluk dünyasını görünmez, fethedilemez ateş göğü olarak isimlendirdiler. Diğer bazıları da bunları İlahi Saray (Lâhut), Ateş Göğü (Ceberut), Melekler Ülkesi (Melekût) ve ölümlü dünya (Nasut) olarak isimlendirdiler.

Aşk yolundaki seyahatler de dört olarak kabul edilmektedir. Birincisi yaratıklardan Allah’a olan, ikincisi Allah’tan yaratıklara olan, üçüncüsü yaratıklardan yaratıklara olan ve Allah’ın Kendisine olan seyahat...

Ayrıca mistik görüşlüler ve eski zaman doktorları için bu konuda söylenecek çok söz vardır ki, ilahi bağışın olmayıp başkalarının anlattıklarından elde edilen bilgilerin tekrarından ve geçmişte söylenenlerin anılmasından hoşlanmadığım için onları burada söylemedim. Hatta söylenen ne varsa insanların alışkanlığı ve dostların üslubuna hürmettendir. Ayrıca bu meseleler bu yazının maksadının dışındadır. Onların sözlerini tekrar etmeme arzumuz, gururdan değil, daha çok hikmet ve nezaket gösterme arzumuzdur.

“Denizde eğer gemiyi kazaya uğratmışsa Hızır,
Vardır bu haksızlıkta bin hayır” (16)

Tam tersine bu Kul Kendini bir Allah Sevgilisi yanında dahi bir hiç ve yok sayar, O’nun kutsal huzurunda nasıl olsun... Uludur benim Allah’ım. En Yüce! Dahası bizim amacımız yolcunun seyahatindeki mertebeleri tekrarlamaktır, mistiklerin söz çekişmesini değil...

İzafi özellikler dünyasının başlangıcı ve sonu ile ilgili kısa bir örnek verilmiş olsa da, tam anlamın ortaya çıkması için ikinci bir örnek ilave edelim. Örneğin sizin kendi durumunuza bakalım. Siz oğlunuza göre ilk, babanıza göre sonsunuz. Dış görünüşün ilahi yaratık dünyasında bir kuvvet timsalidir, iç varlığında ilahi bağışların içinde saklandığı gizli sırları taşımaktasın. Ve böylece belli oldu ki, ilk ve son, dış ve iç senin gerçeğinle ilgilidir ki, sen verilen bu dört bağışla dört ilahi mertebeyi kavrayasın ve kalbinin bülbülü varlığın gül ağacının tüm dallarında ister açık ve ister gizli “Evveldir O, başlangıcı yoktur ve Ahirdir O, sonu yoktur” (39) diye şarkı söylesin.

Bu söylenenler, sınırlı insan mertebesi nedeniyle dünya safhası ile ilgili olarak ifade edilmiştir. Onlar ki, bağımlı ve sınırlı dünyayı bir tek adımda geçmişlerdir ve hoş

mükemmellik mertebesinin sakinleridirler ve çadırlarını hüküm ve emir dünyalarına kurmuşlardır, bu bağımlılıkları bir kıvılcımla yaktılar ve bu sözleri bir tek çığ damlası ile sildiler. Ve onlar, ruh denizinde yüzerler ve ışığın kutsal havasında uçarlar. O zaman böyle bir mertebede ilk ve son veya bunlardan başka şeylerin görüldüğünü veya söylendiğini ifade eden kelimeler olabilir mi? Bu âlemde ilk, sonun kendisi ve son ilkten başka bir şey değildir.

“Aşk özünde bir ateş alevlendirir,
Ve tüm düşünce ve sözlerin tamamını yak” (16)

Ey dostum! Kendine bak! Eğer baba olmasaydınız ve de oğlunuz olmasaydı bu sözleri anlamazdınız. Şimdi onların hepsini unut ki, teklik okulunda aşk ustasından öğrenebilesin, Allah’a dönesin ve gerçek makamın için gerçeksizliğin iç ülkesini terk edesin ve irfan ağacının gölgesinde oturabilesin.

Ey Sevgili! Kendini fakirleştir ki zenginliğin yüksek sofrasına girebilesin ve alçak gönüllü ol ki şeref nehrinden içebilesin ve sormuş olduğun şiirlerin tam anlamını kavrayabilesin.

Böylece belli oldu ki, bu mertebeler yolcunun görüşüne bağlıdır. O her şehirde bir dünya görecektir, her vadide bir kaynağa varacak, her çimende bir şarkı işitecektir. Fakat gizemli göğün şahini, sinesinde ruhun harikulade nağmelerini taşımakta ve acem kuşu gönlünde birçok tatlı Arap melodilerini saklamaktadır. Ancak bunlar gizlidir ve gizli kalacaktır.

“Konuşmaya devam etsem, akıllar darmadağın olacaktır
Yazsam eğer kalemler kırılacaktır” (16) / (40)

Selam olsun ona ki, bu harikulade yolculuğu tamamlar ve yol gösterici ışığın altında Doğuyu takip eder.

Ve yolcu, bu semavi yolculuğun yüksek safhasını aştığında, HOŞNUTLUK VADİSİ’NE ayak basacaktır.

Bu vadide o, ilahi razılık rüzgârlarının ruh seviyelerinden gelen esintisini hisseder. Arzu pençesini yakacak ve “Dünya nimetini ve bereketini isteyen bilsin ki, dünya nimeti de ahret mutluluğu da Allah katındadır.” (41) gününde iç ve dış gözle her şeyin görüneni ve görünmeyenini seyredecektir. Acısı zevke, elemi sevince dönecektir. Sıkıntı ve kederinin yerini neşe ve haz alacaktır. Dış görünüm bakımından yolcular bu vadide toprağın üzerinde oturmalarına rağmen, içe göre semavi gizem zirvelerinde taht kurmuşlardır. Onlar iç manaların sonsuz yemişlerini yerler ve ruhun enfes şaraplarından içerler.

Bu üç vadiyi anlatmada lisan yetersiz kalır ve söz yetişmez. Kalem onun bölgesine girmez ve mürekkep sadece bir silinti bırakır. Bu makamlarda kalp bülbülünün, kalbi canlandıran ve canı heyecana getiren başka sırları ve hikmetleri vardır, fakat iç mananın bu sırrı sadece kalpten kalbe fisıldanabilir ve ancak gönülden gönüle açıklanabilir.

“Kalpten kalbe arifler konuşabilir ancak
Hiçbir haberci onu anlatamaz ve hiçbir mektup sığdıramayacak” (38)

“Suskunum birçok şeyi söylemeye güçsüzlükten
Saymaya kalksam onları biter sözlerim yetersizlikten” (42)

Ey dost! Sen böyle sırların bahçesine girmedikçe bu vadinin ölümsüz şarabını asla içemezsin. Ve onun tadını aldığında, her şeye gözlerini kapayacak ve hoşnutluk şarabından içecek ve kendini her şeyden arıtacak ve O'na bağlanacak ve hayatını O'nun yoluna adayacak ve canını hiçe sayacaksın. Ancak bu safhada bir tek şey hariç her şeyi unutman gerekmektedir ; “Allah vardı ve O'ndan başka hiçbir şey yoktu” (35) Bu yüzden yolcu bu vadiye her şeyde Dostun güzelliğine tanık olmaktadır. Hatta ateş içindeyken bile Sevgilinin yüzünü görmektedir. Hayalde gerçeğin sırrını kavramakta ve özelliklerde varlığın gizemlerini okumaktadır. Çünkü o bir iç çekişle perdeleri yakmış ve bir tek bakışla örtüleri yırtmıştır. Farklı bir bakışla yeni yaradılışı seyretmektedir. Aydınlık kalple ince gerçekleri kavramaktadır. “Ama perdeni üstünden kaldırıverdik. Bugün gözün keskin mi keskin” (43) sözüyle bu, yeterli derecede teyit edilmektedir.

Tam bir hoşnutluk mertebesindeki seyahatten sonra, yolcu HAYRET VADİSİ'NE ulaşır. Ve ihtişam okyanusunun içine dalar ve her an şaşkınlığı artar. Bazen zenginlik halini tam bir fakirlik ve zenginliğin özünü tamamen acizlik olarak görmektedir. Ve bazen o, En Görkemlinin güzelliğiyle çarpılmış ve kendi hayatını tekrar tüketmiştir. Bu hayret kasırgası kaç semavi ağacı kökünden koparmış ve kaç kişinin canını almıştır. Bu yüzden yolcu bu vadiye şaşkınlığa düşmüştür. Fakat elde etmiş olduğu bu şaşkınlık onun gözünde yine de makbul ve hoştur. Her an olağanüstü bir dünya ve yeni bir âlem görür ve şaşkınlıktan şaşkınlığa düşer ve Teklik Allah'ının yeni yaratıkları önünde korkudan kendisini kaybeder.

Gerçekten ey kardeşim! Eğer biz yaratılan her şeyi düşünecek olursak, yüz bin kusursuz hikmetin farkına varacağız ve yüz binlerce yeni ve olağanüstü gerçek öğreneceğiz. Mevcut hayret verici görünümlerden birisi de rüyadır. Bakınız, onun içinde kaç sır gizlidir, kaç hizmet hazinesi saklıdır, kaç dünya kapsar. Dikkat ediniz! Nasıl ki bir evde uykudasın, evin kapıları kapalıdır. Birdenbire kendini uzak bir şehirde buluyorsun ve oraya ayaklarını ve vücudunu hareket ettirmeden giriyorsun. Gözlerini kullanmadan görüyorsun, kulakların olmaksızın işitiyorsun, dilin olmaksızın konuşuyorsun. Belki on yıl geçtiği halde gece (rüyada) görmüş olduğun birçok şeyin dış dünyada da meydana geldiğine tanık oluyorsun.

Şu halde, rüya hakkında düşünülecek birçok hikmet vardır ki, onların gerçek manasını bu vadiye yolculardan başka hiç kimse kavrayamaz. Birincisi göz ve kulak, el ve dil olmadan insanın bütün bunları kullandığı dünya nedir? İkinci olarak, nasıl oluyor da dış dünyada bir rüyanın gerçekleşmiş olduğunu görüyorsun ki sen onu birkaç yıl önce uyku dünyasında rüyada görmüştün? Bu iki dünya arasındaki farkı ve onların taşıdığı sırları düşün ki, ilahi teyitten ve semavi keşiflerden pay alalım ve kutsiyet sahasına adım atalım.

Yüce Allah bu işaretleri insanların içerisine yerleştirmiştir ki filozoflar ebedi hayatın sırlarını inkâr etmesinler ve de onlara verilmiş vaatleri küçültmesinler. Çünkü bazıları aklın ne olduğunu anlayamamalarına rağmen akıl ve mantığa dayanarak inkâr etmektedirler ve de bizim ele aldığımız konuları zayıf akıllar asla kavrayamaz, onları sadece ulu, ilahi zekâlar anlayabilir.

“Kur'an'ı nasıl anlayabilir güçsüz akıllar
Veya örümcek Anka'yı ağına nasıl yakalar.” (18)

Bütün bu sahnelere hayret vadisinde tanık olunabilir ve yolcu her an daha fazla görür ve bundan yorulmaz. İlk ve Son'un Efendisi (44) bundan dolayı mana mertebelerine değinerek ve şaşkınlığının ifadesi olarak şöyle söyledi ; “Ey Allah! Sana olan hayretimi yükselt” Bunun

gibi insanın mükemmelliği üzerine düşün ki, tüm bu makam ve mertebeler onun içinde mevcut ve mühürlüdür.

“Sadece zayıf bir beden sanıyorsun kendini
Senin bağrında kâinat gizli hâlbuki” (45)

O halde, hayvani duyguları yok etmeye gayret etmeliyiz ki, insanın anlamı aydınlığa çıksın.

Bununla ilgili olarak, irfan kaynağından içmiş ve bağış suyunun tadını almış olan Lokman da, kıyamet ve ölüm hakkında oğlu Nathan’a yaptığı açıklamalarda rüyayı bir kanıt ve örnek olarak vermiştir. Bunu burada naklediyoruz ki, bu gözden uzak düşmüş kulun vasıtasıyla İlahi Birlik Okulu gencinin şu daha eski bilgi ve ariflik sanatının hatırası devam etsin. O şöyle demişti ; “Ey oğul! Eğer sen uyumama hünerini gösterebilseydin o zaman ölmeyi becerebilirdin. Ve eğer uykudan sonra uyanamıyorsan, o zaman ölümden sonra dirilemeyeceksin.”

Ey dost! Kalp ebedi sırların barınağıdır, onu geçici zevklerin evi yapma! Değerli yaşam hazineni bu çok çabuk geçen dünya ile meşgul olmakla sarf etme! Sen kutsiyet dünyasından gelmekteisin, kalbini dünyaya bağlama. Sen yakınlık sahasının bir sakinisin, toprak uydunu seçme.

Kısacası bu makamları tarif etmenin sonu yoktur, fakat dünya insanların acı veren yanlışlıkları dolayısıyla bu Kul konuyu daha fazla sürdürmeye niyetli değildir.

“Hikâye tamam değil ve gönlüm yok buna
O halde affet, mağfiret dile bana” (16)

Kalem şikâyet etmekte ve mürekkep gözyaşı dökmektedir. Ve kalp nehri (46) kanla dalgalanıyor. “Hakkımızda Allah’ın yazdığından başkası bize asla ulaşmaz” (47) Doğru yoldan gidene selam olsun!

Yolcu, şaşkınlığın yüksek seviyelerini tırmandıktan sonra GERÇEK FAKİRLİK VE TAM BİR YOKLUK VADİSİ’NE gelir.

Bu mertebe, kendinde ölüm ve Allah’ta yaşamak, kendinde fakirlik ve Özlenende zenginlik mertebesidir. Burada fakirlik deyince yaratık dünyasında mevcut şeylerdeki fakirlik ve zenginlik denince Tanrısal Dünya’da mevcut şeylerdeki zenginlik kastedilmektedir. Çünkü gerçek âşık ve sadık dost Sevgilinin huzuruna varınca, Sevilenin parlak güzelliği ve aşığın gönül hasreti bir ateş alevlendirecek ve tüm örtü ve perdeleri yakacaktır. Gerçekten, onun kalbinden derisine neyi varsa hepsi alevler içinde kalacak ve böylece geriye Dost’un kendisinden başka hiçbir şey kalmayacaktır.

“Görkemliği açıklandığı zaman eski günlerin
Yaktı Musa rütbesini dünyevi şeylerin” (16)

O kimse ki bu mertebeye ulaşmıştır, dünya ile ilgili her şeyin ötesinde kutsaldır. Bu yüzden, onlar ki O’nun huzurunun denizine varmış olsalar, bu geçici dünyanın elde edilecek hiçbir şeyine sahip olmazlar ve ister dış zenginlik olsun ister ferdi düşünce olsun hiçbir şey ifade etmez. Zira yaratıkların sahip olduğu her şey onun kendi sınırlarıyla sınırlıdır ve Gerçek Allah’ın sahip olduğu her şey onların ötesinde kutsaldır. Bu ifade çok derin düşünülmelidir ki,

onun anlamı ortaya çıksın. “İyilere gelince, onlar, karışımı kâfur olan bir kadehten içerler”(48) Eğer kâfurun anlamı bilinmiş olsaydı gerçek mana ortaya çıkardı. Bu mertebe “fakirlik benim azametimdir” (49) diye söylenen fakirlik mertebesidir. Ve iç ve dış fakirliğin birçok mertebeleri ve birçok anlamları vardır ki, onları burada saymayı uygun görmüyorum. Bu nedenle onları Allah’ın takdir ve tayin ettiği başka bir zamana bıraktım.

Bu mertebe, her şeyin (Kullu Shay) izinin yolcunun içinde yok olduğu ve İlâhi Manzara’nın sonsuzluk göğünde karanlıktan çıkararak doğduğu ve “Yeryüzünde bulunan herkes yok olacaktır” (50) sözündeki mananın açığa çıktığı mertebedir.

Ey dostum! Can kulağıyla dinle ve ruhun şarkılarını hisset ve onları kendi gözlerinle değerlendir, zira ilkbahar bulutları gibi olan ilâhi hikmetler insanların gönül toprağına her zaman yağmur vermez. Ve En Cömert’in keremi hiçbir zaman duraklamaz ve kesintiye uğramaz da olsa her zaman ve her çağ için belli bir pay tayin edilir ve belirlenen ölçüğe göre bir nimet ayrılır. “Hiçbir şey yoktur ki hazineleri bizim yanımızda olmasın. Ama biz onu ancak belli bir ölçüde indiririz.” (51) Sevilenin rahmet bulutları sadece ruh bahçesine yağar ve bu nimeti yalnız ilbaharda bahşeder. Diğer mevsimler bu en büyük lütuftan ve mahsulsüz toprak bu keremden pay almaz.

Ey kardeşim! Her denizde inci bulunmaz, her dalda çiçek olmaz ve de onun üzerinde bülbül ötmez. O halde, iç mana cennetinin bülbülü Allah bahçesine çekilmezden ve ilâhi sabahın ışıkları Gerçeklik Güneşi’ne dönmezden önce gayret et ki belki bu dünyanın toz yığınında sonsuzluk bahçesinden güzel bir koku alırsın ve bu şehir insanların gölgesinde ebediyen yaşarsın. Ve bu en yüksek mertebeye eriştiğin ve bu en güçlü sahaya geldiğin zaman Sevgiliyi seyredecek ve O’ndan başka her şeyi unutacaksın.

“Kapıdan ve duvardan bakmakta Sevgili
Örtüsüz ve peçesiz, ey görür göz sahipleri” (52)

Böylece can damlasını terk ettin ve hayat bahşeden denize vardın. Bu senin aramış olduğun hedeftir. Eğer Allah isterse ona ulaşacaksın.

Bu şehirde ışığın örtüleri bile yırtılarak parçalanmış ve kaybolmuştur. “O’nun güzelliğinin ışıktan başka örtüsü ve yüzünün açıklıktan başka peçesi yoktur” (35) Ne gariptir ki, Sevgili güneş kadar açık olmasına rağmen düşüncesizler hala süslü şeyler ve değersiz maden peşindedirler. Gerçekten O’nun açıklığının derecesi O’nu örtmüş ve parlaklığının taşkınlığı O’nu gizlemiştir.

“Hatta O güneş parlaklığıyla parladı yine
Yazık ki, gelmişti körler şehrine” (16)

Bu vadide yolcu “Varlık ve Görünüm Birliği” (53) sahasını geride bırakır ve bu iki mertebenin üzerinde kutsal olan birliğe ulaşır. Bu söyleneni söz ve kelimeler değil, sadece coşkun bir heyecanla kendinden geçme (vecd) kavrayabilir. Ve kim ki yolculuğun bu sahasında seyrederek veya bu bahçe toprağından bir esinti alır, Bizim neyim sözünü ettiğimizi bilir.

Tüm bu seyahatlerde yolcu “İlahi Kanun”dan bir saç kalınlığı bile sapmamak zorundadır. Zira bu, gerçekten “Kutsal Yol’un” sırrıdır ve “Gerçeklik Ağacı’nın” meyvesidir. Ve o aşamalarda

Emre itaat elbisesinin eteğine yapışmak ve tüm yasak şeylerden sakınma ipini sıkıca tutmak zorundadır ki İlahi Kanun kâsesinden beslensin ve Gerçeklik sırlarından haberdar olsun.

Eğer bu kulun sözlerinde anlaşılmayan bir şey varsa veya karışıklığa sebep olacaksa aynıı tekrar sorulmalı ki şüphe kalmasın ve anlam Sevgilinin “Makam-ı Mahmud”dan (54) parlayan yüzü gibi açığa çıksın.

Zaman dünyasındaki bu seyahatlerin görünür bir sonu yoktur, fakat candan yolcu, eğer görünmez teyit onunla olur ve Emir Velisi ona yardım ederse bu yedi safhayı yedi adımda, hayır, yedi nefeste, yine hayır, eğer Allah dilerse bir tek nefeste geçer. “Ama Allah rahmetini dilediğine özgüler” (55)

Onlar ki, teklik göğüne yükselir ve sınırsız denize ulaşırlar, iç mana bilginlerinin en öteki makamı ve âşıkların en uzak yurdu olan Allah'ta Yaşama mertebesi şehrini ziyaret ederler. Fakat iç mana denizinde kaybolmuş biri için bu makam kalp kalesinin ilk kapısıdır ki, kalp şehrine ilk öne buradan girilir ve kalpte dört kademe vardır ve yakın bir şahıs bulunduğunda bunlar da anlatılacaktır.

“O an ki kalem bu makamı tasvire kalktı
Parçalara ayrıldı ve sayfa yırtıldı” (13)

Selam! Ey dostum! Birçok köpek bu birlik çölü ceylanını kovalıyor ve birçok pençe bu sonsuzluk bahçesinin ardıç kuşuna tırnak geçirmeye çalışıyor. Acımasız canavarlar bu Allah göğü kuşu için pusuya yatmakta ve kıskançlık avcısı bu aşk çayırının geyiğini avlamaya çalışıyor.

Ey Şeyh! Her ne kadar bu ışık Allah lambasında yanmayı ve ruh küresinde parlamayı arzulamakta ise de, gösterdiğin çabaları bir şişe yap. Belki o, bu alevi karşıdan esen rüzgârdan koruyabilir.

Zira Allah aşkıyla yükselen baş mutlaka kılıç altına düşecek ve özlemle yanan hayat kesinlikle kurban olacak ve Sevgilinin düşüncesiyle yanan bir kalbin kamı şüphesiz akacaktır. Ne güzel söylenmiştir;

“Aşksız yaşa, zira onun en rahatı yine elemdir
Onun başlangıcı acı, sonu ölümdür” (42)

Doğru yolda gidene selam olsun!

Farsçada Gunjishk (serçe) olarak adlandırılan kuşun bilinen özelliklerinin anlamı olarak ifade ettiğin düşünceler kabul gördü (56) Öyle görünüyor ki, mistik gerçekler hakkında esaslı bilginiz var. Ancak, her mertebede her harfe bir anlam payı ayrılmıştır ki, bu anlam o mertebeye ilgilidir. Gerçekte yolcu her isimde bir anlam ve her harfte bir sır bulmaktadır. Tek anlamıyla, bu harfler kutsallık ile ilgilidir.

Kaf veya Gaf (K ve G) –Kufi- (serbest) ile ilgilidir ve anlamı ; “Nefsinin arzu ettiği şeylerden kendini arıt ve sonra Allah’a yönel” demektir.

Nun – Nazzih – (arlılık, saflık) ile ilgilidir. “Kendini O’ndan başka her şeyden arıt ki, hayatını O’nun sevgisine adayabilesin” manasına gelmektedir.

Jim – Janib – (geri çekilme) anlamı ; “Eğer hala dünya belirtileri taşıyorsan, Gerçek Allah’ın eşiğinden geri dur” demektir.

Şin - Uşkur – (teşekkür) ; “Her ne kadar teklik dünyasında bu gök O’nun dünyasıyla aynı ise de, Allah’ına bu dünyada şükret ki seni Kendi semasında kutlu kılsın” anlamına gelmektedir.

Kaf – Kufi – (serbest) ile ilgilidir ver , “Kendini sınır örtülerinden kurtar ki Kutsallık Diyarından bilmediklerini tanıyabilesin” anlamındadır.

Eğer bu ölümlü Kuş’un (57) nağmelerine kulak verirsen o zaman ölümsüzlük kadehini arar ve bütün ölümlü kâselerden vazgeçersin.

Doğru yoldan gidenlere selam olsun!

Bahai Eserleri
Basım ve Dağıtım A.Ş.

YEDİ VADİ – AÇIKLAMALAR

- (1) Hz.Bab'ın kutsal kitabı
- (2) Mabet kelimesiyle Allah Elçisi kastedilmektedir
- (3) Muhammed, Ahmet ve Mahmut, Elçilerin övgü ve yüceltmek fiilinden türetilen isim ve unvanlarıdır
- (4) Kuran: 17/110
- (5) Hz. Muhammed'in halefi ve damadı Hz. Ali'nin sözleri
- (6) Kuran: 2/282
- (7) Kuran: 16/69
- (8) Mekke'deki Kâbe: burada "amaç" anlamında kullanılmıştır
- (9) Kuran: 29/69
- (10) Mecnun'un kelime anlamı "çılgın" demektir. Bu, Arap ve Fars nazım edebiyatındaki ünlü aşğın adı olup, sevgilisi, bir Arap prensinin kızı olan Leyla idi. Aralarında ilahi aşkın sınırına varacak kadar gerçek bir insani aşk oluşmuştu. Hikâye birçok Farsça şiirde ve özellikle Nizami'nin (1140–1202) Ganja 3. parçasındaki "5 Hazine"sinde yer almaktadır.
- (11) Arap atasözü
- (12) Kuran'daki Yusuf hikâyesiyle ilgilidir
- (13) Mistik Fars vecizeleri
- (14) Mistik Fars vecizeleri
- (15) Kuran: 50/30
- (16) Mevlana Celaleddin Rumi (1207–1273)
- (17) Hz.Bahaullah'ın dini bir şiirinden
- (18) Mistik Fars vecizeleri
- (19) Kuran: 67/3
- (20) Kuran: 41/53
- (21) Kuran: 57/3
- (22) Hz. Ali'ye atfedilmiştir
- (23) Hiratlı Şeyh Abu İsmail Abdullah (1006–1088) Sufi liderlerinden olup Hz. Muhammed'in sahabelerinden Ebu Eyüp'ün sülalesindedir. Başlıca eserleri Münacat ve Rubaiyat'dır.
- (24) Kuran: 1/6
- (25) Mistik Fars vecizeleri
- (26) Bu konu, Işıkların, yani Sufi liderlerinin kılavuzluğunda gerçeğin mistik yolculuk ile araştırılmasıyla ilgilidir. Hz.Bahaullah burada mistikleri ikaz etmektedir ki, İlahi Peygamberlerin geldiği kendi günlerinde ayrıca bir araştırma lüzumsuzdur. Hz. Ali'nin de söylediği gibi: "Güneş yükseldiğinde lambayı söndür." Burada güneş kelimesiyle Allah'ın yeni gündeki Peygamberi kastedilmektedir.
- (27) Mistik Fars vecizeleri
- (28) Kuran: 2/156
- (29) Mistik Fars vecizeleri
- (30) Kuran: 4/78
- (31) Kuran: 18/45
- (32) Bu, Hz.Bahaullah'ın kendi Elçilikleri ile ilgilidir.
- (33) Mistik Fars vecizeleri
- (34) Kuran: 16/61
- (35) Hz. Muhammed veya kutsal imamlardan nakledilen bir hadis
- (36) Kuran: 83/28
- (37) Hz. Muhammed'in isimlerinden

- (38) Şirazlı Hafız – Şemseddin Muhammed- ölümü yaklaşık 1389. İran şairlerinin en büyüklerinden biridir.
- (39) Kuran: 57/3
- (40) Bu mısralar, Hz.Bahaullah'ın kendileriyle ilgilidir ki, O henüz ilahi mesajını ilan etmemişti.
- (41) Kuran: 4/134
- (42) Arap vecizesi
- (43) Kuran: 50/22
- (44) Hz. Ali'nin bir unvanı
- (45) Hz. Ali'nin sözlerinden
- (46) Aslında Türkistan'daki Ceyhun nehri
- (47) Kuran: 9/51
- (48) Kuran: 76/5
- (49) Hz. Muhammed'in buyurdıkları bir söz
- (50) Kuran: 55/26
- (51) Kuran: 15/21
- (52) Feridun Atar (1150–1230) Büyük İran Sufi şairlerinden
- (53) Panteizm: "Sadece Allah vardır, O her şeydedir ve her şey O'nun içerisindedir" felsefesinden türemiş bir Sufi doktrini
- (54) Kuran: 17/79
- (55) Kuran: 2/105
- (56) Bu Farsça kelimeyi oluşturan 5 harf şunlardır: G (gaf), N (nun), J (jim), Ş (şin) ve K (kaf)
- (57) Burası ananevi Farsça üslubuyla Hz.Bahaullah'ın kendileriyle ilgilidir.

DÖRT VADİ

O Aziz ve En Sevilendir!

“Ey gerçek ışığı, cömert Hüsamettin!
Dünya senin gibi bir padişah doğurmadı.” (1)

Sevgi bağının böyle birden kopmasının ve sağlam arkadaşlık sözünü bozmanın sebebini bilmiyorum. Allah esirgesin! Benim sadakatim mi azaldı veya derin muhabbetim mi bitti ki böyle unutuldum ve düşüncelerinden silindim?

“Sevgini neden esirgedin, hangi kusurumdan
Bu bizim zayıf ve senin ihtişamlı mı olmandan?” (2)

Veya bir tek ok seni harp meydanından mı çevirdi? (3) Duymadın mı ki, iç mana yolunda olmaya sebat gerekir ve O'nun Kutsal Huzuruna götüren gerçek yol gösterici O'dur. “Şu bir gerçek ki, Rabbimiz Allah'tır deyip sonra hiç şaşmadan yol alanlar üzerine melekler habire iner...” (4)

Yine buyrulmuştur; “... Emrolunduğun gibi dosdoğru yürü.” (5) Zira bu yol Allah huzuru sakinlerince tutulması lüzumlu ve gerekli olan yoldur.

“Gereği neyse, onu söylerim sana Ben,
Sen ister öğüt al, ister öfkelen” (6)

Her ne kadar mektuplarıma bir cevap alamamış da olsam ve hürmetimi tekrar ifade etmek akıllıca bir iş değilse de, bu yeni sevgi bütün eski usul ve adetleri kaldırdı.

“Bahsetme bize, Mecnun'un eleminden veya hikâyesinden Leyla'nın
Unutturdu eski aşklar dünyasını senin aşkın
Adın ne zaman dile gelse âşıkları cezbetti
Konuşan ve dinleyen coşkuyla raks etti” (7)

Ve ilahi hikmet ve melekuti öğüt hakkında Rumi şöyle söylüyor;

“Ey aşkımlı! Her ay kendimden geçerim üç gün
Bugün bunların ilk günü, pırlanta değil zafer bugün”

İşittik ki, Tebriz'e ve Tiflis'e hikmet tohumları ekmek için seyahat ettin veya diğer daha ulvi niyetlerle Sanandaj'a gittin.

Ey Benim sadık dostum! Semavi yolculukta yükselenler dört türdür. Onlardan kısaca bahsedeceğim ki, bunların makam ve özellikleri sana açık olsun.

Eğer yolcular Maksud (*) Kabesi'ni arıyorsa, bu mertebe nefisle ilgilidir. Ancak bu O'nun içinde belli kanunlara göre mevcut bulunan Allah'ın Nefsi'dir.” (**)

Bu mertebede nefis reddedilmemekte ve sevilmektedir. Son derece memnun ve vazgeçilmezdir. He ne kadar başlangıçta bu mertebe anlaşmazlıklar yeri ise de, netice ihtişam tahtının elde edilmesiyle sonuçlanmaktadır. Onların söylemiş oldukları gibi; “Ey zamanın

İbrahim’i! Bu çapulcu yağmacı dört kuşu öldür ki (8) ölümden sonraki hayat sırrı açığa çıksın.”

Bu saha Allah’ı beğenme olan nefis sahasıdır. Nasıl ki buyruluyor; “Gir kullarımın arasına.” ve “Gir cennetime” (9)

Bu mertebenin birçok alametleri ve sayısız delilleri vardır. Onun için buyrulmuştur; “Onlara ayetlerimizi ufuklarda ve öz benliklerinin içinde göstereceğiz. Ta ki, onun hak olduğu kendilerine ayan beyan belli olsun. Kendisinin her şey üzerinde bir tanık oluşu senin Rabbine yetmez mi?” (10)

O halde belli oldu ki, bir kimse gramatik kitabından daha çok nefis kitabını okumalıdır. Bu nedenle O şöyle buyurmuştur; “Oku kitabını! Bugün sana hesap sorucu olarak öz benliğin yeter.” (11)

Bir ilahi arif hakkında bir hikâye vardır. O bilici kişi bir defasında gramatik bilen bir refakatçiyle birlikte seyahat ediyordu. Büyük bir denizin kıyısına geldiler. Hikmetli kişi duraklamaksızın kendisini dalgaların içine attı. Fakat gramatik bilgini aklını yitirmiş gibi tutulup kalmıştı zira su üzerinde kelimeler yazıyordu. Hikmetli kişi ona seslendi; “Niye beni takip etmiyorsun?” Gramatik bilgini cevabında; “Ey kardeşim! Cesaret edemiyorum. Geri dönmem lazım” dedi. O zaman hikmetli kişi şöyle söyledi; “Sibavayh’ın ve Qawlavayh’ın, İbn-i Hajib’in ve İbn-i Malik’in (12) kitaplarında okuduklarının hepsini unut ve suyu geç.”

“Burada gramatik değil ölmek gerekir kendinde
O halde öl, korkmadan yürü su üzerinde” (13)

Yine yazıldığı gibi; “O kimseler gibi olmayın ki, Allah’ı unuttular da Allah da onlara öz benliklerini unutturdu. Yoldan çıkmışların ta kendileridir onlar.” (14)

Eğer yolcular Mahmut (15) Yurdu sakini iseler, bu mertebe Peygamber ve En Büyük Sütun (*) olarak bilinen asli aklın mertebesidir. Burada akıl kelimesiyle kusurlu akıl değil ilahi ve evrensel akıl amaçlanmaktadır ki, onun egemenliği tüm yaratılan şeylere ışık tutmaktadır. Hekim Sanai’nin yazmış olduğu gibi;

“Nasıl akıl erdirsin zayıf akıl Kuran’a
Veya örümcek Anka’yı nasıl düşürsün ağına
İstersen eğer akıl seni düşürmesin tuzağına
Getir onu Errahman mektebine, yapış kulağına”

Bu mertebede birçok deneme ve çalkantılar vardır. Yolcu bir anda göğe yükseltilecek ve bir anda derinliklere atılacaktır. Söylenmiş olduğu gibi; “Beni bazen ihtişam zirvelerine çekiyorsun, tekrar en alçak derinliğe fırlatıyorsun.” Bu merhaledeki gizli sır, kutsal Kehf Suresi’nde (16) dile getirilmektedir; “Güneşi görüyorsun: Doğduğu vakit mağaralarından sağ tarafa kayar, battığı vakit ise onları sol tarafa doğru makaslayıp geçer. Böylece onlar mağaranın geniş boşluğu içindedirler. Bu Allah’ın mucizelerindedir. Allah’ın kılavuzluk ettiği, doğruyu bulmuştur. Şaşırttığına gelince, sen ona yol gösteren bir veli asla bulamazsın.”

Eğer insan bu mısralarda yatan gizli anlamı bilebilse, bu ona yeterli gelirdi. Bunun için, bu gibileri övmek üzere O şöyle söylemiştir; “Öyle erler vardır ki, ne bir ticaret, ne bir alışveriş onları Allah’ın zikrinden... alıkoymaz” (17)

Bu merhale bilginin gerçek ölçüsünü bahşeder ve insanı imtihanlardan kurtarır. Bu sahada bilgi aramak yersizdir, zira O, bu sahadaki yolcunun kılavuzluğu ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur; “Allah’tan korkun, Allah size öğretiyor.” (18) ve yine buyruluyor; “ Bilgi, Allah’ın dilediğinin kalbine düşürdüğü bir ışıktır.” (19)

Onun için, bir kimse kalbini hazır etmelidir ki, ilahi keremin dökülmesine yaraşır olsun ve cömert saki ona inayet kâsesinden lütuf şarabı sunsun. “Çalışanlar, böylesi için çalışsınlar” (20) Ve şimdi söylüyorum; “Biz Allah içiniz ve sonunda O’na dönüp gideceğiz” (21)

Eğer âşıklar Maczup (22) Sahası’nda yaşamayı arzuluyorlarsa, bu Saltanatın Tahtında sevgi güzelliğinden başka hiç kimse oturamaz. Bu makam kelimelerle tasvir edilemez.

“Aşk iki dünyaya da yabancısıdır,
İçerisinde yetmiş iki delilik vardır
Sema vakti aşk sazcısı böyle çalmakta
Kölelik esir etmekte ve krallık saptırmakta” (23)

Bu merteye, saf bir tutku, canlı ve akıcı bir dostluk gerektirir. Mağaradaki bu arkadaşlıkları anlatmak için O şöyle söylüyordu; “Onlar (Melekler) O’nun (Allah’ın) sözünün önüne geçemezler, onlar yalnız O’nun emriyle iş yaparlar.” (24)

Bu aşamada ne aklın saltanatı ve ne de nefsin hâkimiyeti geçerlidir. Bu nedenle Allah Elçilerinden biri sormuştu; “Ey Allah’ım! Biz Sana nasıl erişeceğiz?” Cevap şöyle olmuştu; “Kendinden vazgeç ve sonra Bana yaklaş.”

Bunlar o insanlardır ki, en alçak yeri bir ihtişam tahtı sayarlar ve güzellik meydanını Sevilenin uğrunda yapılan muharebe meydanından ayırt etmezler.

Bu merteye sakinleri hiç söz etmezler, fakat atlarını dörtlüye koştururlar. Sevilende O’nun iç gerçeğinden başka bir şey görmezler. Onlarca tüm anlamlı sözler anlamsız, tüm anlamsız şeyler anlamlıdır. Bir organı diğerinden ve bir tarafı diğer taraftan ayrı düşünemezler. Onlarca serap gerçek bir nehir ve ileriye gidiş, geriye dönüştür. Bu nedenle şöyle buyrulmuştur;

“Senin güzelliğinin hikâyesi münzeviler deresine kadar ulaştı,
Çıldırıldı ve şarap satılan meyhaneye koştu
Senin aşkın sabır kalelerini harap etti
Acıların ümit kapılarını tümünden kapattı” (25)

Bu sahada öğrenilenler kesinlikle işe yaramayacaktır.

“Âşıkların öğretmeni Sevilenin güzelliğidir,
O’nun yüzü onların biricik kitabı ve dersidir
Şaşkınlığı öğrenmek ve aşkı özlemek onların görevidir
Bilgili bahisler ve yavan konular onlar için beyhudedir
O’nun misk kokulu saçları onları bağlayan zincirleridir
Dönüş tasviri (26) onlar için sadece
O’na doğru bir basamaktan başka bir şey değildir.” (27)

Şimdi yüce ve ulu Allah’a bir yakarıшта bulunalım!

Ey İlahi! Ey cömertliğiyle dilekleri kabul eden!
Senin önünde senden başka her şeyden kesilmiş olarak duruyorum.
Ruhuma bir bilgi zerresi bahşederek beni arzu ve düşük topraktan kurtar
Bana önceden bahşettiğin bilgi damlasını Senin bilgi denizin ile birleştir (28)

Onun için söylüyorum ki; “Bağına girdiğinde ‘maşallah, kuvvet yalnız Allah’tandır’ desen olmaz mıydı” (29)

Eğer arifler Mahub’un (sevilen) güzelliğine erişmişlerdense, bu merteye idrakin zirvesi ve ilahi kılavuzluğun sırrıdır. Bu, esrarengizliğin merkezidir; “...Allah dilediğini yapıyor” ve “... Allah, iradesi yönünde hüküm verir.” (30)

Eğer yerin ve göğün tüm sakinleri bu parlak imayı ve bu derin bilmeceyi borunun öteceği güne kadar çözseler dahi, bir tek harf bile idrak edemeyeceklerdir, zira bu makam Allah’ın değişmez hükmü ve O’nun ezelden belirlenmiş sırrıdır. Bunun hakkında eğer arayıcılar öğrenmek isterlerse o cevabında şöyle buyurmuştur; “Bu bir dipsiz denizdir ki, dibini hiç kimse bulamayacaktır.” (31) ve onlar tekrar sordular ve O cevapladı; “O gecelerin en karanlığıdır ve o gecede hiç kimse yolunu bulamaz.”

Kim ki bu sırrı bilir, şüphesiz onu saklayacaktır ve bu sırdan zerre kadar bir iz açıklayacak olsa onu çarmıha gererler. Ancak, Allah’a yemin olsun, eğer sadık bir arayıcı olsaydı, bunu ona açıklardım. Bu nedenle şöyle söylenmiştir; “Aşk öyle bir ışıktır ki, korkuyla dolu bir kalpte asla oturmaz.”

Gerçekten, o yolcu ki kar beyaz patikada Allah’a ve al kırmızı Sütun’a doğru yol alır, insanların sahip olduğu her şeyden vazgeçmedikçe ilahi hedefine asla ulaşamayacaktır. Ve eğer, Allah’tan korkmazsa, Allah onu her şeyden korkutacaktır. “Hâlbuki Allah’tan korkan kimseden her şey korkar.” (32)

“Farsça da konuş, Arapça olsa daha da tatlı,
Aşkın kendisine aittir birçok lisani” (33)

Şu iki mısra bu gerçeği ne kadar güzel tasvir ediyor;

“Seyret! İnci yağmuru gibi yağdığında O’nun cömertliği,
Nasıl açılır kalplerimiz midye misali,
Eğer attığı ızdırıp okları da olmasa
Hazır bir hedef hayatımız nasılsa”

Ve eğer bu, Kitabın Kanunu’na aykırı olmamış olsaydı, şüphesiz beni öldüren birine bile kendi varlığımdan bir miras bırakırdım ve onu varisim olarak tayin ederdim. Evet, eliyle dokunarak gözlerimi tazelediği için ona bir pay hediye eder, müteşekkir olurum. Fakat ne yapabilirim? Ne malım var ve ne de yüce Allah bunu onaylamıştır.

Sanırım şu anda O’nun elbisesinin Baha Mısırı’ndan esen kokusunu alıyorum. İnsanlar O’nu uzakta düşünseler de, gerçekten sanki çok yakınmış gibidir. Canım bir Candan yayılan rayihayı teneffüs ediyor. Galiba bu, Benim Mihriban Yârimin rayihasıdır.

“Uzun yıllar beraberliğimizin hevesini

Anlat mutluların hikâyesini,
Ta ki yer ve gök gülsün,
Ve coşsun akıl, ruh ve göz, yüz kat sevinsin.” (34)

Bu saha tam bir idrak ve kendinden geçme sahasıdır. Ve bu diyarda aşk bile yol bulamaz ve burada dostluğa yer yoktur. Yine söylendiği gibi; “Aşk, âşıkla maşuk arasında bir perdedir” Burada aşk bir engel ve onun dışındaki her şey ise sadece ayırıcı perde olmakta... Hekim Sanai şöyle yazıyor;

“Aç gözlü bir kalp asla sokulamaz sezdirmeden kalplere
Perdeli bir gönül asla birleşemez güzellik gülü ile”

Bundan dolayı bu tam bir Emir Âlemi’dir ve tüm dünyevi vasıflardan münezzehtir.

Bu konağın ulu sakinleri son derece büyük bir sevinçle vecd mahkemesinin ilahi yetkisini kullanırlar ve saltanat esasını taşırlar. Adaletin ulu tahtında emirlerini buyururlar ve her insanın hak ettiğine göre bağış indirirler. Onlar ki, bu kâseden içerler, Ezeliyet Tahtı’nın üzerindeki İhtişam Köşkü’nde otururlar ve Kudret Seması’ndaki Ululuk Çadırı’nda dinlenirler. “ Ne güneş görürler orada, ne de kavurucu soğuk” (35)

Burada ulu semalar, alçak yer ile tezat teşkil etmez ve birbirlerine üstün gelmeye çalışmazlar. Çünkü bu ülke lütuf ülkesi olup farklılık sahası değildir. Her ne kadar bu ruhlar her an yeni bir şan almakta iseler de, onların durumları hep aynıdır. Bundan dolayı, bu âlem için şöyle yazılmıştır; “Hiçbir iş O’nu bir diğerinin yapılmasından alıkoymaz.” Ve başka bir beyanda yine buyruluyor; “O, her an yeni bir iş ve oluştadır” (36) Tadı hiç değişmeyen, rengi hiç solmayan besin budur. Eğer onun lezzetini alsan mutlaka şu ayeti okursun; “Ben bir hanif olarak yüzümü gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Müşriklerden değilim ben” (37) “Böylece biz İbrahim’e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk ki, gerçeği görüp bilerek inananlardan olsun.” (38) Onun için, elini göğsüne koy ve sonra koynundan çıkar ve “Elini çekip çıkardı; birden o el, bakanların önünde bembeyaz kesildi” (39)

Sakinin sunduğu bu serin su ne kadar berrak! Sevilenin elindeki bu saf şarap ne kadar duru! İlahi kâseden bu içecek ne kadar nefis! Bundan içene ve onun tadını çıkarana ve onun bilgisine erene hayırlı olsun.

“Size daha fazla söylemem münasip olmaz,
Hiçbir ırmak yatağı denizi içine alamaz.” (40)

Zira bu ifadenin sırrı, İsmet-i Kübra (41) mahzeninde gizlidir ve kudret hazinelerinde saklıdır. O, mana mücevherlerinin üzerinde kutsaldır ve dilin söyleyebileceği en usta izahın üzerindedir.

Burada şaşkınlık itibar görür ve tam bir fakirlik önem kazanır. Bu yüzden söylenmiştir; “Fakirlik benim gururumdur.” (42) Ve yine; “Allah parıldayan fakirlik elbisesi içinde sakladığı bir halkı, ihtişam kubbelerinin altında muhafaza eder.” (43) Bunlar onlardır ki, aynen nakledilen tanınmış rivayetlerde yazıldığı gibi; O’nun gözleriyle görürler, O’nun kulaklarıyla işitirler.

Bu saha ile ilgili genel veya özel anlamda birçok ayet vardır, ancak bunlardan ikisi kalp ve akılla donanmış kişilere ışık tutmaya yeterli olacaktır.

O'nun ifadelerinden ilki şudur; “Ey kulum! Bana itaat et ve Seni Kendim gibi yapayım. –Olderim olur ve sen –ol- dersen olur.”

Ve ikincisi; “Ey Âdemoğlu! Beni bulmazdan önce hiç kimseyle arkadaşlık arama ve her ne zaman beni arzularsan beni çok yakınında bulursun.”

Burada hangi yüksek kanıtlar ve şaşılacak imalar söylenirse söylensin, sadece tek bir harf ve bir tek nokta olarak dikkate al. “Bu Allah'ın daha önce gelip geçmişlerde işleyen tavrı-tarzıdır. Allah'ın tavrında herhangi bir değişiklik asla bulamazsın” (44)

Bu mektuba seni hatırlayarak bir müddet önce başladım ve daha senin mektubun bana erişmezden önce birkaç kelime ile sitem etmeye başladım. Ama şimdi senin yeni yazın bu duyguyu giderdi ve Beni sana yazmaya sevk etti. Senin mümtaz makamına olan sevgimden söz etmek yersizdir. “... Zaten tanık olarak Allah yeter.” (45) O'nun Ulu Şeyhi Muhammed – Allah O'nun makamını mübarek etsin- için hasrettiğim ve aşağıda kendisine iletmeni istediğim satırlarla sözümü bitiriyorum;

“Senin şirin cennetinden daha hoş olan yakınını arıyorum
Cennet köşklerinden daha alımlı olan yüzüne bakıyorum.” (46)

Bu sevgi mesajını kalemime emanet ettiğim zaman bu sorumluluğu reddetti ve bayıldı. Daha sonra kendine gelerek konuştu ve dedi; “Tespîh ederim o yüce varlığını, tövbe edip sana yöneldim. İman edenlerin ilkiyim ben” (47) Dünyaların Rabbi olan Allah'a hamdolsun!

“Bırak yine söyleyelim bir başka gün,
Bu ayrılığın elem ve acısından, üzgün
Daha iyisi odur ki sevgililerin hikâyesinden,
Daha tatlı, diğerleriyle birlikte bahsetsen;
Uzak dur, fitne ve kan dökmeden
Artık hiç söz etme, Şems-i Tebrizi'den.” (48)

Sana ve senin çevrende dönelere ve seninle görüşme şansına erenlere selam olsun. Bundan önce yazmış olduklarım böcekler tarafından yenip bitirildi. Mürekkep böylesine tatlıydı. Sadi'nin söylediği gibi; “Daha fazla yazmaya tahammül edemeyeceğim, zira tatlı sözlerim yüzünden böcekler üzerime üşüşüyor.”

Ve artık el daha fazla yazamıyor. Ve bunun yeterli olmasını diliyor. Onun için söylüyorum; “Senin Rabbinin, o ululuk ve kudretin Rabbinin şanı yücedir onların verdiği sıfatlardan” (49)

DÖRT VADİ – AÇIKLAMALAR

- (1) Mevlana'nın mesnevilerinden
- (2) Şirazlı Sadi (1184–1291)
- (3) Çabuk vazgeçenlerle ilgili bir İran vecizesi
- (4) Kur'an: 41/30
- (5) Kur'an: 42/15
- (6) Sadi
- (7) Sadi
- (*) Özlenen, aranılan, amaçlanan
- (**) Hadis
- (8) Mesnevi'den... Burada Rumi, dört şeytani kuşun öldürüldüğünde yerini dört iyilik kuşuyla değiştireceğini hikâye etmektedir.
- (9) Kur'an: 89/29–30
- (10) Kur'an: 41/53
- (11) Kur'an: 17/14
- (12) Mistik risale ve hitabe yazarları
- (13) Mesnevi'den
- (14) Kur'an: 59/19
- (15) Övülen... Allah'ın ve Hz. Muhammed'in bir unvanı
- (*) Allah'ın ve Hz. Muhammed'in bir unvanı
- (16) Kur'an: 18/17
- (17) Kur'an: 24/37
- (18) Kur'an: 2/282
- (19) Hadis
- (20) Kur'an: 37/61
- (21) Kur'an: 2/156
- (22) Allah'ın unvanlarından biri... Bütün yaratıkları kendine çeken, alımlı anlamındadır
- (23) Mesnevi'den
- (24) Kur'an: 21/27
- (25) Şirazlı Sadi
- (26) Abu Ali Sina'nın devir teorisi
- (27) Mesnevi'den
- (28) Mesnevi'den
- (29) Kur'an: 18/39
- (30) Kur'an: 2/253–5/1
- (31) Hz. Ali'ye atfedilen bir ifade
- (32) Arap vecizeleri
- (33) Mesnevi'den... Burada, aşkın kendine özgü lisanları olup dil farklılığının önemli olmadığı anlatılmak istenmektedir.
- (34) Mesnevi'den
- (35) Kur'an: 76/13
- (36) Kur'an: 55/29
- (37) Kur'an: 6/79
- (38) Kur'an: 6/75
- (39) Kur'an: 7/108
- (40) Mesnevi'den
- (41) Büyük Hatasız
- (42) Hz. Muhammed'in sözü

- (43) Hadis
- (44) Kur'an: 33/62
- (45) Kur'an: 4/166
- (46) Şirazlı Sadi
- (47) Kur'an: 7/143
- (48) Mevlana Celaleddin Rumi'yi derinden etkilemiş olan ve eserlerinin çoğu kendisine atfedilmiş zat
- (49) Kur'an: 37/180

Bahai Eserleri
Basım ve Dağıtım A.Ş.